

ÉLETTÉSI IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6 ft.
 Fél " 3 "
 Negyed " 1.50k.
 Egyszeri szám ára 12kr.

Lapfelügyelő és szerkesztő:
KORBÚLY JÓZSEF.
 Főmunkatárs:
HEGEDŰS ISTVÁN.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó-hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monostor
 utca 20sz.

Ny. Stein J. Kolozsv.

Metsz. Fiedler K.

HIRDETÉSEK.

PERKÁL JÓZSEF
(ezelőtt Dalchau Samané.)
ELSŐ KEZTYŰS ÜZLETE
Kolozsvarth.

Hol minden a *kesztigys* iparhoz tartozó gyártmányok, n. m. (tűse, Svéd, szarvas-, óz- és kutyabőr *kesztigys*, úgy *ritodul* *szerecsenyek* és *sebesel* *működők*.)

NAGY KÉSZLETTÉBEN TÁLLI ELHATÁR
(9) (3-3) és megrendelhetők.

Gyártmányaim *versenyképessége* és *jutányos* áraira nézve csak annyian vagyok bátor meglegyezni, hogy *nyilván* is *külföldről* *Beihből* *tömög-* *sebb* *megrendelést* *kaptam* s *par* *üzletemnek* *nyilván* *eszközött* *berendezésnél* *tögra* *azon* *helyzetben* *vagyok*, *hogy* *bá-mind* *üzletembe* *vágó* *megren-* *deléseket* *a* *legrövidebb* *idő* *alatt* *elkészíthetek*.

Tisztelettel
PERKÁL JÓZSEF.

Tizenhét év óta jó hírnevben fennálló
FÉRFI-, NŐI- és GYERMEK-LABELLI
BRANNAIR.

MATUTSEK JÓZSEF
(24) cipész. KOLOZSVÁRT. főter 17. sz. (2-2)

AJÁNLJA DÚSAN ELLÁTOTT
FÉRFI-, NŐI- és GYERMEK-CZÍPOK
NAGY BAKTÁRÁT.

Megrendelés a *tegyobb* *divat* *szorint*, *szilárd* s *jó* *anyagból* *utány* és *arban* *groszai* és *pouco-* *sau* *fejlesztésnek*.

Vidéki megrendések postai utánvét mellett.

AZ ELSŐ ERDÉLYI FUVÓ-GYÁR
(19) (4-4) KOLOZSVÁRTT.

Van szerencsém a már több mint 14 év óta fennálló és jó hírnevnek örvendő gyáramat a t. ez. közönség becses figyelmébe ajánlani. Bátorokodom egyszersmind tudatni, hogy mindenféle **gép-mű** és **épület-lakatos munkákat** ugyszintén vert-vasból

SIR-ACSOZATOKAT,
lépcsőzeteket,
VILLÁMHÁRÍTÓKAT
stb. a legrövidebb idő alatt, legelőssőbb árban, elkészítek.

Minták és rajzok a világ leghiresebb vasgyáraiból kikerült rajzok után készülnek.

Minta-rajzok, műminták kívánatra adatnak, vagy vidékre postán bérmentve küldetnek.

SEEMANN JÓZSEF.

Egy érezhető hiányt véltünk pótolni, midőn főtér, 23. szám, az iparos-egylet ujonnan épült háza alatti helyiségében

„KÖZPONTI ÁRUCSARNOK“

ezég alatt

egy női pipere, női és férfi fehérnemű üzletet

nyitottunk.

Dúsan berendezett üzletünkben találhatók a következők, ugymint: női pipere cikkek, női esőköpeny, kabát és mantillok, női és gyermek diszitett és diszitetlen kalapok, női és férfi napernyők, glacé és szarvasbőr keztyük, fekete ternók és lüszterek, fekete és színes atlaszok, virágok, brocátok, szüráh és bársonyok, fehér és színes abroszok, vásznak, női és férfi fehérneműek, kötények, nyakkendők, czipők, nürnbergi és rövidárúk, bélésnemű női és férfi ruhákhoz s még számtalan itt elő nem sorolt cikkek.

Együttal van szerenesénk a n. érd. közönség tudomására hozni, hogy fenti üzletünk vezetésével

CSATTILYÉS

urat biztuk meg, kérjük őt becses bizalmukkal megajándékozni.

Midőn ujonnan berendezett üzletünket a nagyérdemű közönség becses figyelmébe van szerenesénk ajánlani, kérjük becses látogatásukkal megtisztelni, igérvén, hogy az áruk jósága, olesósága és pontos szolgálattal legfőbb törekvésünk becses bizalmukat megnyerni.

Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesítettek.

Teljes tisztelettel

POSZLER FIVÉREK.

(23)

1-3

FRANCZIA MODORBAN BERENDEZETT

EGÉSZ ÚJ

NŐI KÉZIMUNKA ÜZLET.

Lászlóffy József

Kolozsvárt, (főtér, Szathmáry-ház.)

Ajánlja a legjobb minőségű kötő fonalait, hárász, czérna, apróság és a női kézi munkához szükséges mindenféle kellékeit s gondosan összeállított raktárát.

Nagy választék fehér és színes patent és sima kötésű férfi, női- és gyermek-harisnyákban.

Miederek, csipkék, szalagok, bodrok, béllés-neműek és gombok.

Horgolás, himzés és filet munkához való anyagok; Congress, Java, Panama, Coble, Canava stb. szöveteit; továbbá fehér és színes Miguardis, Point d'Leet stb. díszély-szalagok készleteit.

Minden nálam vásárolt díszélyhez mintát díjmentesen szolgáltatok.

Mivel a női kézi munka az utóbbi időben igen előre haladt, igyekeztem minden hozzá való anyagot beszerezni, úgy, hogy azokat a divatlapokból választott minta után nálam a t. közönség megtalálhassa.

Beccses pártfogásukat kérve vagyok

(21)

illő tisztelettel

LÁSZLÓFFY JÓZSEF.

(2-2)

Vidéki megrendelések posta útján azonnal teljesítettek; csomagolási-díj nem számittatik.

EREDETI

FRISTER és ROSSMANN

VARRÓGÉPEK.

Amsterdamban az 1883-diki kiállitáson

„ARANY ÉREMMEL“

kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített

S I N G E R

varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti részletekbeni fizetések és hat évi írásbeli jótállás mellett ajánlja

Neeser János és társa

Kolozsvárt, tordautcza 1. sz.

(7)

(15-52)

MEGJELENT
és **Kolozsvárt csupán**
STEIN JÁNOS

zeneműkereskedésében kapható:

Guzsajosban. 4 székely népdal. 1. A fuszujka szá-
ra. 2. Jaj de búsan harangoznak. 3. Sóvárádon nevedtem.
4. Huszár vagyok, azzá lettem. — Énekhangra zongorakisé-
rettel átírta Lányi Ernő. 80 kr.

Parlagi rózsák. 5 kedvelt népdal. 1. Ha megha-
lok, temetőbe visznek. 2. Holdvilágos, csillagos az éjszaka.
3. Kalapom, kalapom csúrgóra. 4. Jaj Istenem, jaj de baj.
5. Az anyám arra kért. — Énekhangra zongorakisérettel al-
kalmazta Lányi Ernő. 80 kr.

Piknik. Rezgő-polka. Zong. szerző Salamon J. 50 kr.

Székely-induló. Zongorára szerző Schlögel L. 50 kr.

Kolozsvári bokréta. 5 eredeti magyar népdal.

1. Keskeny utcán. 2. Zöld a mező. 3. Fényes napsugár.
4. Arany kantár 5. Kolozsvári magyar leány. — Énekhang-
ra zongorakisérettel szerző Lányi Ernő. 1 frt 20 kr.

Chou-Chou. Keringő. Zong. szerző Salamon J. 80 kr.

**Máramarosi „Magyar-román“ testvéri-
ség.** Négyes. Zongorára szerző Dorozslai Adolf. 75 kr.

Adél-négyes. Zongorára szerző Dorozslai A. 75 kr.

Felhívás tánczra. Tipegő. Zong. szerző Deutsch. A.

1-ső magyar ábránd. Zongorára szerző Szenko-
vits Gyula. 1 frt 50 kr.

Krakovianka. Lengyelke. Zongorára szerző Ma-
zalik. 50 kr.

Meteor-polka. Zongorára szerző Atala. 60 kr.

60 kr.

József- (Defilir) induló. Zongorára szerző Schlö-
gel Lajos. 50 kr.

ÚJ ZENEMŰVEK.

Legujabb népdalok:

A vén kupecz. Berczik Árpád népszínművének összes kedvelt eredeti dalai.
Zongorára szerző Serly Lajos. 1 frt 50 kr.

- Tartalom: 1. Dal a mézeskalács-szivről.
2. Tekintsen, kacsintson.
3. Hej! ha nekem azt sohasem.
4. Kettős
5. Csicsóné.
6. Édes anyám, baja van a szívemnek.
7. Barna legény.
8. Uri tempó, paraszt tempó.
9. Csak ne kéne várni papra.
10. Szépen zöldel az eperfa levele.
11. Szépen szól az erdőn a fülemüle.

Elegáns csárdások. (Csárdás noble). Tartalom:

1. A mi házuk felett csak egy csillag van . . .
2. Csicsóné galambom.
3. Kihasadt a hajnal az égen.
4. Csósz vagyok én a csomodi határon . . .
5. Likáci, likaci.
6. Sarkantyú csárdás.

Zongorára alkalmazta Ábrányi Kornél. III-ik füzet. 1 frt.

Fájó szívből. 3 eredeti magyar dal:

1. Borus az ég . . .
2. Haldoklik a sárga ősznek aranyszínű virága . . .
3. Elhervadt a falu legszebb leánya . . .

Szövegét írta Pálmai Ilka, énekhangra és zongorára szerző Kereszty
István. 80 kr.

Ha ő nevet . . . Keringő. Énekhangra és zongorára szerző Bánfi Sándor. 1 frt.

Elektrikus csárdás. Technikus csárdás. Zongorára szerző Pischinger Gyula,
technikus. 1 frt.

Nyulacska csárdás. Zongorára szerző Serly Lajos. 1 frt.

Regatta keringő. Szerző Ibrányi Jenő. 1 frt.

Szivhullámok. 10 eredeti dal, zongorára szerző Szentirmay Elemér. 1 frt 80 kr.

- Tartalom: 1. Nyugtasd rajtam szép szemeid . . .
2. Egyszer volt egy legényke . . .
3. Jázmin bokor . . .
4. A kisasszony azt gondolta . . .
5. Fehér galamb . . .
6. Mikor én a dalos madárt hallgatom . . .
7. Nagy buja van a kis lánynak . . .
8. Tarka-barka bőré kis cicza . . .
9. Hívom ki, csalom ki . . .
10. Falu hosszat . . . (Betyárdal).

Alice. Tipegő „Rip van Winkle“ című operettből. Zongorára írta Herczen-
berger István. 60 kr.

A csókon szerzett vőlegény. Szigeti József népszínművének összes eredeti
dalai. Énekhangra és zongorára szerző Serly Lajos. 1 frt 50 kr.

- Tartalom: 1. Debreczenben jártam én . . .
2. Itt vagyunk mi fiatal lányok . . .
3. Túl a nagy Krivánon . . .
4. Árva vagyok . . .
5. Pálmay Ilka tót notája.
6. A hárfás leány (Románec).
7. Pálmay Ilka zsidó notája.

Kolozsvári noták. Hét eredeti magyar dal. Szerző Lányi Ernő. 1 frt 20 kr.

- Tartalom: 1. Jaj de szegény lettem . . .
2. Terebély bükkfa . . .
3. Kakuk madár . . .
4. Temessetek, temessetek . . .
5. Érselindi csárda . . .
6. Csángódal . . .
7. Előntötte már a Szamos partját . . .

Gasparone. Millőckertől. I. II. Potpourri à 1 frt 50 kr.

Gasparone. Marsch Millőckertől. 30 kr.

Carlotta-Walzer, Gasparone operettből. 1 frt.

Preciosa. Polka-Mazurka. Zongorára szerző Fahrbach Ph. Jun. 75 kr.

Garçonleben. Polka. Zongorára Fahrbachtól. 75 kr.

Viererzug. Gyorspolka. Zongorára Fahrbachtól. 75 kr.

Bauernball. Polka-Mazurka. Fahrbachtól. 75 kr.

An die Herzenswelt. Keringő. Zongorára szerző Fahrbach Ph. Jun. 1 frt.

Maiglöckchen. Polka Fahrbachtól. 75 kr.

Széchenyi Induló. Zongorára szerző ifj. Fahrbach Fülöp. 60 kr.

Tiszavidéki hangok. Énekhangra zongorakisérettel szerkesztő Huber S. 1 frt.

- Tartalom: 1. A mi házuk felett csak egy csillag van . . .
2. Csicsóné galambom . . .
3. Kalapom, kalapom csúrgóra . . .
4. Nefejejts az én nevem . . .
5. Csomodi csósz . . .
6. Erre gyere galambom . . .

Gyene Gusztáv legujabb dalai. Hét eredeti magyar népdal zong. 1 frt 20 kr.

- Tartalom: 1. A gomöri nagy erdőben . . .
2. Kivírt a rózsabokor . . .
3. Kesely az én paripámnak a lába . . .
4. Nem kértem én . . .
5. Kalapomon elhervadt a gyöngyvirág . . .
6. Hogyha minden sohajtásom . . .
7. Szerettelek de titkoltam . . .

Virágvölgyi emlék. Ennek a kis lánynak . . . s más kedvelt népdalokból.
Zongorára alkalmazta Nagy Zoltán. 60 kr.

Tíz legujabb magyar népdal. Zongorára énekhanggal összegyűjté Csengeri
Gyula. 1 frt 20 kr.

Turi Borcsa. Gerő Károly népszínművének összes kedvelt dalai. Zongora és
énekhangra alkalmazta Nagy Sándor. 1 frt.

15 híres népdal. A piros bugyelláris, Sárga csikó és Falurossza népszin-
művekből. Zongorára és énekhangra szerkesztő Erney József. 2 frt.

Kék nefejejts. Eredeti dal, szerző báró Bánffy György. Énekhangra zong-
orakisérettel alkalmazta Serly Lajos. 60 kr.

A tót leány. Almási Tihamér népszínművének összes eredeti dalai, szerző
Serly Lajos. 1 frt 50 kr.

Turi Borcsa. Gerő K. népszínművének kedvelt dalai. Énekhangra zongora-
kisérettel alkalmazta Bánfi Sándor. 1 frt 20 kr.

A Fütty. Nyirő Sándor népszínművének összes eredeti dalai, szerző Serly
Lajos. 1 frt 50 kr.

Turi Borcsa. Gerő Károly eredeti népszínművének közkedveltségű dalai.
Énekhangra zongorakisérettel alkalmazta Herczenberger I. 1 frt 50 kr.

Hanka Csárdás. Elegáns salon-csárdás, szerző Serly Lajos. 1 frt

Tempefői. Eredeti magyar vígdalmű. Szövegét írta Rákossy Jenő, zenéjét
szerző Erkel Elek. 1 frt 80 kr.

Enfin . . . seuls! Végre egyedül! Valsa pour Piano, par Louis Aradi. 1 frt.

Laura Walzer, nach Motiven der komischen operette: „Der Bettelstudent“
von C. Millöcker für Piano. 1 frt.

Les Patineurs, Walzer von Emil Waldtaufel. 90 kr.

**Vidékre, az árnak postautalvánnyal való be-
küldése mellett, bérmentve.**

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KOZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre 1 frt 50 kr.
Félévre 3 „ — „
Egész évre 6 „ — „

Egy szám ára 12 kr.

LAPTULAJDONOS ÉS FELELŐS SZERKESZTŐ:

KORBULY JÓZSEF.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsavart, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
Tizenhatodik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1-1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsavart.
1884. április 13.

Husvétra, 1790. ápril 14-ike emlékére.*

Hét napon át hangzék: *Ca ira! Ca ira!*
Forrt a munka, csak forrt lelkes nép kezében:
Völgy leve halommá, mely halkal száll alá
Messzi nyúló sikra, mely kiterült szépen.
Dolgozott mindenki, az ur és a szolgál,
Nép kiesinye, nagyja . . . kedv, öröm ragadta...
Talicskán a földet sürgölődve hordta,
Forradalmi daltól vala hangos ajka.

Pacsirta szó zengé kikelet reményét,
Vadgalamb szavában édes vágyódás szólt,
Bárkák puha pelyhét szellő lebbenté szét.
Tavaszi nap hevén rózsza is bimbózott.
Ember-szív is nyilott édes gerjelemmel,
A mi lánczra verte, tépve hulla szerte,
Válaszfal leomlott, ember lón az ember.
Mióta föllángolt igaz szeretetre.

Megleend! Megleend! hangozák az erdők:
Megleend! Megleend! a szívek dobogták;
Szajna árja zúgta, és búgták a szellők:
Ragyogó szempárok mind csak ezt lobogták:
Csak egy mező lesz meg . . . nép mezeje lesz meg;
Csak egy halom lesz meg . . . ez a király halma,
Hol a szabad menyholt fölemelt kezeknek
Esküvő beszédét . . . látja, érti, hallja.

Mars mezeje kész már. Fölvirad a nagy nap,
Szabadság esküjét teszi egész Frankhon,
Az egész világnak mind, mind kezet adnak.
Hogy jogot csupán az emberi jog adjon:
Ne legyen, ne osztály, ne legyen válaszfal,
Ne legyen gyűlölség, szeretet legyen csak:
Nép ne nyomjon népet pusztító hadakkal:
Oh, örök varázsa eme dicső napnak!

Egy nép egyetértő lelke monda esküt . . .
Harsogott az amen, mint a dörgő égbolt,
S a nép szívéen által, hol a mult köde ült,
Eszme fénye tört át, oh ez milyen fény volt
Hejh, de a távolban, messzi idegenben,
Hont áruló hitlen szita gyűlölséget,
Keze hinti, szórja egyre merészebben
Átkos viszály magvát . . . halált hozó mérget.

Régi átok: régi, hittagadó átok
Ontja már boruját, ólom ködöt terjeszt,
Rajongó francziák, csak ti nem látjátok,
A trónok árnyában az ármány mit tervez.
Csak ti nem látjátok, a borongó árnyék,
Mit az ég felhői most a tájra vetnek,
Művetek fölött leng, ottan borong már rég,
Hordozója titkos, vészes sejtelennek.

Ott a sötét kétely fölkiértő árnya!
Királyné, szemedben tör aczéla villan . . .
Égre borul felhők fénytöltő homálya . . .
Árnyban marad a trón, esküje is árnyban . . .
De kitör a napfény . . . lenn a völgy ragyog már.
Oh, mi boldog hitben él e milljó ember!
A jó kedv esapongó, gátat romboló ár,
Rendre az egész nép egy farandole-t kezd el.

Mintha a tó tükrén sebes gyűrű támad,
Mind tovább, mind tovább habzik fel a hullám . . .
Reszket a menyholtja . . . mélyén a habáznak,
Az ég minden fénye reszket a viz tánczán.
Oh, e farandole is hullámzó viz árja,
Népek milliója a hullámzó tenger.
A jövőnek fénye, a mult minden árnya
Reszket a hullámon, melynek neve: ember.

A jövő és a mult: az remény, ez emlék:
Két óriás ország ért e napon össze:
És a határponton a farandole-t lejték,
Lelküket boldogság árjában fűrésztve.
Az emlék sötét volt . . . árnya messze lebben:
A remény mi fényes! fénye gyulva gyul már,
Mint az alkony-égen lobogón elreppen
Csillagról-csillagra tündökletes sugár.

Család családdal, osztály az osztálylyal
Járta farandole-ját, öcömtől repesve
Szent vala e mámor: élén a királylyal
Meghódolt előtte: halhatatlan Eszme.
Boldog önfeledség! A nép óriás lesz,
Ki a korlátokat könnyedén áthágja
És igaz hitéről igaz vallomást tesz.
Hite lobog útján, mint világító fákllya.

Hirdeti világgá: jertek ide, jertek,
Eljött napja, perceze szent ölelkezésnek,
Valljon hí szerelmet nemzet a nemzetnek,
A haladás útján vaj' melyik nem fér meg?
Hirdeti világgá: Kalvaria útját
Simítsuk el sikká . . . elitélt ne járja,
Feltámadó eszmét, zengvén alleluját,
Hitetlen ne bántsa . . . hívő szív imádjá.

Magasztos nap volt ez . . . népek farandole-ja.
Eszme fűzi össze a népet a néppel . . .
Jelkép maradtál csak, a mely ábrázolja,
Mit csak a jövőre rejt előttünk még el.
Népek farandole-ja, szent ölelkezése,
Érted hulljon porba, láncz, gyilkoló fegyver . . .
Váljék szeretetté a szív érzése,
Szent emberiség gé olvadjon az ember!

HEGEDÜS ISTVÁN.

*) Michelet, „Francia forradalom története” I. kötet, utolsó fejezetében leírt „Farandole”, melyet a szövetségi esküt türelmetlenül váró néptömeg tánczolt, adta az eszmét e költemény írására.

A TÁRSADALOM OSZTÁLYAI.

Irtta: RÉTHI LAJOS.

I.
De hát vannak-e ma társadalmi osztályok?

Hát a nagy francia forradalom nem azért ontotta-e özönnel az emberiség leglelkesebb nemzetének vérére, hogy a polgári társadalom tagjai egymással egyenlők legyenek?

Hát a szabadságnak ama ragyogó napja, a mely 1848-ban Közép-Európa népeit egyszerre megifjította, nem a társadalmi osztályfalak romjain termette-e az emberi boldogság és dicsőség soha sem látott szépségű remény-virágait?

Gróf Széchenyi István ő exceleniáját polgártársnak szólíthatta akármely köznemzetőr vagy iparosmester. Gróf Battyáni Lajos ő nagyméltósága, az előbbi miniszterelnök, közkatonának állott be a haza védői közé. Magyarországot pedig teljhatalommal kormányozta egy előbbi ügyvéd és ujságíró: Kossuth Lajos polgártárs.

Lehet-e ennél rögtönösebb és tökéletesebb összeomlása az osztálykülönbségek századokon át épült várának?

Önrendelkezésünk visszanyerése után a 48-ki alapokon építettünk tovább.

A törvény előtt mindenki egyenlő s rég feledésbe ment már Verbőczyi hármaskönyvények azon rendelkezése, hogy egy nemes ember tanúságtételével csak negyven paraszté, egy főpapéval csak negyven köznemesé ér föl.

Büntető törvénykönyvünk csak a vétségek és bűntények minőségét vizsgálja s a büntetés kimérésénél nem tesz különbségeit, akár Árpád oldalán

vitézkedett, akár a nyomorult adózó nép tagja volt az elkövetőnek előde.

1848 előtt az országot s annak valamennyi megyéjét a nemesség kormányozta. Az összes városok polgárságának csupán annyi szavazata volt országos ügyekben, mint egyetlen nemes követnek, 8 milliónyi jobbágnak pedig nem volt hozzá semmi szava.

1867-ben, az oly kitörő lelkesedéssel fogadott Andrássy-miniszterium tagjai közt diszes helyet foglalt el egy szombathelyi csizmadia mesternek a fia, a kire csak miniszter korában kivánták rábizonyítani, hogy mégis volt nemes levele valamelyik ősenek.

Állami és megyei hivatalok betöltésénél senkitől sem kérnek leszármazási családfát, csak egyetemi oklevelet.

Képviselőválasztásoknál a szántóhalmi bíró szavazata épen olyan egynek számít, mint a miniszterelnöké vagy az esztergomi primásé.

Birtoka s keresete után adóját mindenkinek meg kell fizetnie; katonának a gróf fiát is besorozzák, nemcsak a szegény emberét. Polgári s politikai jogokra, köteleességekre nézve ime nincsen osztálykülönbség!

Ennek következtében a társadalom külső megkülönböztetései is egészen összezavarodtak.

Az Approbata constitutio V. része XLVII. edictumában megrendeltetik, hogy:

„paraszt ember és béres szolga posztóruhát, nadrágot, csizmát, dupla és forintos süveget, gyolcsinget viselni semmiképen ne merészeljen.“

A Gelei Katona-féle canon még a papnék és papleányok öltözetét is meghatározza, Dósa Elek egyházjoglana 106 §-a szerint ezen szavakkal:

„A papok feleségeinek és leányainak szoros köteleességek, hogy magukat minden czifrázkodástól s az uri asszonyok utánzásától távol tartsák.“

Az előbb idézett approbatabeli edictum még az iránt is rendelkezik, hogy paraszt embernek lovat

tartani vagy lóra ülni, csak földes ura engedelmével, legyen szabad.

Most már mind ezek feledésbe mentek.

Akár négy lóval kocsikázhatik akárki, ha módja van hozzá; és a herceg maradékra nézve is érvényes József császárnak ama híres székely törvénye, hogy: „a kinek nincs lova, járjon gyalog.“

Épen így vagyunk az öltözködéssel is.

Bagi uram, a híres alföldi paraszt grófleánya, menyé akár lyoni selyembe és brüsszeli csipkébe öltözködhetik, mert módja van hozzá s a szegény nemes maradéknak jó a linzerzeug is, ha jobbra nem telik. A szabadság kifejtette a versenyt; mindenik túl akar tenni a másikon és takarékos családanyáknak sok bosszúságot okoz, hogy a szomszédasszony szobaleánya épen abból a végből méret Issekutznál vagy Lengyelnél, a melyből ő magának vagy leányának készítettett köntöst.

Tompa Mihály verse szerint:

„Főispánét alispáné, ezt esküdtné látja;
Papleányak grófleányról készül a kabátja;
Pestit majmol debreczeni, debreczenit tári.“

Egészen az emberi természetben fekszik ez az egymás utánzása.

Nem felejttem el azt a gyermek tegye jelenetet, mikor kedves kis leányom folyvást azzal zsongott az anyja körül, hogy vegyen neki olyan csipkegallért, a milyen a Valeriáé.

— Melyik Valeriáé? — kérdeztük tőle végül.

Hát kisült, óriási derűtségünk mellett, hogy a királykisasszony képét látta meg a „Vasárnapi Ujságban“ s azt hitte gyermekeszével, hogy őt is megilleti az azon látott szép öltözet.

Maga nagyozolásában csak ilyen gyermek a társadalom legnagyobb része.

Nézzük bár a társadalmi megkülönböztető czimzéseket! Ha úgy haladtunk volna jólétben, értelemben és erényekben, mint a czimekben, nem volna hozzánk hasonló holdog és dicső társadalom a világon.

Tompa Mihály szerint:

TÁRCZA.

TÖRÖK BALÁZS NÓTÁJA.

— Székely népköltemény. —

Kerek erdő alatt,
Jávorfá tövében
Hever Török Balázs,
Kés van a szívében.

A dévai várban
Nehéz sz. vvel várja
Beteg öreg anyja,
Halovány babája,
Dobog-e a hidon
Szürke paripája;
De hiába várja . . .
Várják alkonyattal,
Várják napkelettel;
Erkezik is a ló;
De üres nyereggel.
Nincs a siratónak
Se vége, se hossza;
De senki se tudja,
Ki volt a gyilkosa.

Vén Török Mihályné
Kimenyen a kertbe,
Rozmaring bokornak
Borul a tövére,
Siratja a fiát,
Átkozza a vaidát,
Gonosz Mihály vajdát.
„Vesztett volna hied
Kis Oláhországba,
Mért is jöttél ide
Anyák bánatára,
Hívesek, kedvesek
Szomorúságára!“

Anyai szívemnek
Utolsó szerelme,
Dali Török Balázs,
Mért menél el véle!
Eleget is mondtam,
Eleget beszéltem,
Hogy zsványok vannak
Bátori sergében,
Ne küzdjél te véle!
Kés van a szívedben.
Azt érted el véle!
A te gyilkosodnak
Jó napja ne legyen,
Hogy ilyen bánatot
Okozott ő nékem;
A csillagos égnek
Mennyi nehéz átka
Anyai szívem mind
Fejére kívánja!“

(Csik-Szent-Domokos, Csikmegye.)

Közli: SEBESI JÓB.

Adalékok Csokonai élete és jelleme ismeretéhez.

(JAKAB ELEK-től.)

II.

lső közlésem adatai Csokonai jelleméhez adják az olvasó kezébe a tudás és megismerés kulcsát. Itt élete titkaihoz vezető részleteket adok.

Csokonai természete szerint vidor kedélyű, élénk lelkű, nyájas, játszi, olykor tréfás, öröme képes és kész, még is oly sokszor, oly hosszasan komoly, mólázó, bánatos kedélyállapotu, nem egyszer kétségbeesésig levert.

Honnan ez? Legelőször ifjui botlásai voltak ennek alap oka, mit tanárai czopfoson fogtak fel s oktalanul ítéltek el. Azután, mert erős és indokolt önérzeten alapuló vágyai nem teljesültek, az emberekben, reményeiben s terveiben esalódott, idealismusának a gyakorlati élet nem felelt meg; sorsát már születése elhatározta, a szerenese nem kedvezett.

Toldy irodalom történetében Haraszti, Csokonai életéről irt szép tanulmányban a legapróbb részletekig tárgyalta ezt, mély lélektani buvárlattal, sok kritikával, elég szeretettel. Nem ismétlem azokat. Újakat, ismeretleneket talál az olvasó és életiró a következőkben.

A magyar arisztokratikus nemzet. Hijában szépitjük. Egy igénytelen borbély bármily genialis fiának fényes nevet kivívni lehet, fényes állást nehezen. Aztán Csokonai Debreczenben született s Pestre, a fővárosba bejutni nem tudott. Ez által a koczka el volt vetve élete felett. Fekete volt az s az ő pályája homályos ösvényeken vitte, mikre csak olykor vetődött hamar eltűnő fényt s hirtelen kialvó világot egy-egy igaz magyar szív s emelkedettebb lélek elismerése. Tanári pályára iskolai korlátai miatt nem mehetett.

A jogitól egy pár magyar magánjogi elv embertelensége távol tartotta.

A pozsonyi országgyűlésen kifacsarták mint citromot s eldobták. Kevély honfitársai dicsőítették magukat költészete által, a főnemesség stítközrezteltantja borostyánai árnyában és fényében. De neki állást, tehetségeinek megfelelő alkalmazást az egész ország ott egybegyűlt jelesei találni és ajánlani nem tudtak. A ki oly megrázólag zengette kobzán a ma-

„Kegyelmed asszonyom“ voltak a nagy mamák; Anyáinknak már a „tekintetese“ adák, S mi szótiban vagyunk „nagyságos asszonyok.“

S miért ne volnánk, mikor pénzbe nem kerül és jól esik?

Király ő felsége czimadományozási előjogában osztályos most minden belső cseléd, mert az irnok is nagyság ur, ha szolgálója annak szólítja.

Komoly emberek ez nem is bánják. Áldott emlékü néhai b. Eötvös József szerette mondani, hogy csak siessünk gyorsan a czimbéli önelméssel, mert addig az óhajtott egyenlőséget el nem érjük, a míg ő exczellenciások nem leszünk mindnyájan.

Hirneves tudósunk Brassai Sámuel ezt alsóbb fokon életbe is léptette, mert ő ugyan „nagyságodnak“ szólít mindenkit, férfit úgy, mint nőt, a kivel szóba áll.

Miért ne tegye, ha a „nagyság“ jobban esik, mint a „kend“, „kegyelmed“, vagy „maga“?

Itália naplopói épen a tökélyt érték el e tekintetben, midőn excelenciájának szólítanak minden idegent, ha remélhetnek tőle legalább egy centit.

Ime, annyi rajongó hősnek a vére nem ingyen folyt! Annyi nagy elme nem ok nélkül pazarolta lelkének tüzeit! A társadalmi osztályfalak le vannak döntve; a polgári és társadalmi egyenlőség el van érve teljesen!

Vajjon el van-e?

Egy könyvben, a mely sokkal kevesebb figyelmében részesült, mint a mennyt a beléfectetett — kellő kiállításban azonban el nem rendezett — eszmehőségnél és alapos itéletnél fogva megérdemelve, mely ezt a czimet viseli: „gróf Gyulay Lajos naplótöredékeiből, kiadta gr. Kuun Géza, — a nemes kiadó elmékedéseként ezeket a sorokat olvasom:

„Én a francia forradalom egyenlőségi utópiájában egy olyan búzakalászt látok, melyben az egészséges búzaszem üszökkel vegyest található. Ezen

egyenlőségi tannak van egy egészséges magva s e mag rejti magában a valóságos democratia csiráját, ez az osztályok közti merev válaszfalak eltűnése, mely minden tehetségnek és képességnek útát nyit mindenfelé. E merev válaszfal leomolván, az osztályok azért sértetlenül megállnak, mert csak az bomlott meg, a mi erőszakos volt s a mi nemhogy az osztályoknak hasznára, védelmére szolgált volna, ellenkezőleg kárára volt.

Az előre haladt idő folytán nagy igazságtalansággá lett a régi osztályoknak elszigetelt volta s mindazon előjogai és kiváltságai, melyek nem folytak lényegéből; melyekre csupán csak kegy gyanánt tarthatott számot: mert ezen kiváltságoktól meg kell különböztetnünk azon kiváltságokat, melyek lényegéből természetszerűleg folynak s melyeket a jelenlegi modern korszellem amazokkal összezavar s egyformán üldöz.“

Hiszen ez úgy hangzik, mint valódi bölcs beszéd.

De hát hová leszünk előbbi megnyugvásunkkal, ha emez idézetnek igaza van abban, hogy a francia forradalom daczára az osztályok sértetlenül megállnak, sőt lényegükből természetszerűleg folyó kiváltságaik is vannak?

Még több okunk lesz a meggondolkozásra, ha az előbbi idézet mellé állítjuk egy világszerte magasztalt könyvnek, b. Eötvös József a XIX. század uralkodó eszméiről irt remek művének következő itéletét:

„Az egyenlőség nem tény, melylyel a természetben találkozunk. Létezése csak a polgári társaságban és a szabadság tetemes megszorításával eszközölhető az által, hogy a képességek közt létező különbségek kiegyenlítése végett az egyesek tevékenységének korlátokat állítunk.“

Valóban így van. Mindaddig, a míg az em-

berek különböző körülmények közt különböző tehetségekkel jönnek a világra; a míg az egyik szorgalmas és takarékos, a másik pedig henye s pazarló; a míg az egyik erőteljes, vésszelnyomorra daczolni tudó, a másik pedig beteges, gyenge teremtmény; a míg egyik családban az átlagos életkor 70—80 esztendő, a másikban csak 40—50; a míg a legmagasabb értelmi munkák végzésére csak kiválasztott kevesek birnak képességgel: mindaddig el nem érhető az emberek közt a tökéletes egyéni egyenlőség s nem a társadalmi sem.

Ha valaha támadhatna olyan társadalmi megmozdulás, a mely ezt az egyenlőséget képes lenne keresztülvinni, oly foku zsarnokságot és az emberi élet sivárrá lételét vonná maga után, a minőre példát nem mutat a történelem.

Lefestette ezt Madách az Ember tragoediája phalansteri jelenetében, a hol Luther Márton arra van kárhoztatva, hogy kemenczét fűtsön egész életén keresztül s Michel Angeló, hogy széklábakat faragjon.

Elég nagy vívmány, hogy a társadalmi osztályok mesterséges és jogtalan korlátai leomlottak s hogy az egyikből másikba való átlépés nyitva áll mindenki előtt. A mi természetszerű válaszfalai, járulécai és előnyei vannak másokkal szemben az egyes osztályoknak, azokra nézve épen az emberiség megnyugvása és elégedettsége tekintetéből szükséges, hogy jobban felismertessenek és kölcsönös tisztelgetben tartassanak.

Okoskodás helyett néhány példával fogom bizonyítani állításomat.

(Vége következik.)

gyar vitézi erényt, s oly lángolóan tüzelte harezra nemzetét, országgyűlés után leverten tért vissza a szülői egyszerű hajlékba.

Hiszitek, hogy ez Angliában vagy Franciaországban megtörténhetett volna? Nálunk sajnos, megtörtént akkor s még azután is, egész a mai napig sokszor.

Csokonai, a lánglelkű dalnok, sok pályakeresés után végre csurgói iskolatanítóná lett. De azt is csakhamar elhagyta, el kellett hagynia, még fizetését sem vette ki. Ötven forint volt az, s ő — mint első közlésében önmaga irta — 2 forinttal érkezett Debreczenbe.

S mi lett elégtétele? Gróf Festetics Györgynek, a keszthelyi Georgicon alkotójának 1801. jan. 9-iki levelében melegen kifejezett dicsérete s kárának felében megtérítése.

„Az úr nemesi elszánásának — írja a nemes gróf — hogy Csurgón a Tractustól ajánlott fizetést 50 r. fit honorariumot ki nem vette, igaz becslője levén: ezen nagyszívűségének jutalmául ezennel 25 frtot küldök az urnak, s barátságába ajánlott tisztelettel vagyok alázatos szolgálója: gr. Festetics György m. k.“

De a 25 forint is három hónapig ott tartás után, azért, hogy Csokonai neve Debreczenben nem volt ismeretes, kivették a levélből a debreczeni postán, hosszas pörpatvar, levelezés és kedvetlenség származott belőle; végre is a gróf másodszor is kifizette.

Ez a grófnak méltó kedvetlenséget és sok irkafirkát okozott, Csokonait épen consternálta. „Nem voltam otthon — írja 1801. máj. 16-iki levelében

a grófhöz — kétszer anyám elutasította a postalegényt, harmadszor addig erőszakoskodott, hogy anyám aláirta a vevényt. Mikor én haza érkeztem, négyen voltunk a háznál, előttök bontottam fel a levelet, a melyből a 25 frt hiányzott. A postára mentem kérdezősködni, de semmit sem tudtak mondani. Az Expeditor himezett-hámozott, megvallotta, hogy január óta hever nála a levél, de ő nem talált házunkra, a mi a levélre nem volt feltéve. Egyébiránt — mondá — postán nem is szabad pénzt küldeni. Én azt feleltem: de lopni sem. Ő viszonzá: nem is ismertek engemet. De hiszen én nekem Debreczen szülötte földem, itt nevedtem, atyám közkedveségű ember, anyám tanácsbelinek lánya, magam is, (ha nem lenne dicsekvés) inter a equalis kitündöklő voltam s itt laktam öt éven kívül egész életemben. Most is már egy éve, hogy itt lakom ősi kis örökségemben. Hogy lehetne tehát az én nevem itt ismeretlen? Ez volt feleletem. Kivehették a küldő gróf tisztei is — facsarga ismét — a kiknek az elküldést megrendelte. Én élesen visszautasítottam a föltevést. Egyébiránt, méltóságos gróf! a borítékban levő pecsét különbözősége bizonyítja az itt történt elidegenítést. Nagyságod spanyolviasza skarlátszin, ragadás, a mivel másodszor lepecsételtetett téglaszínű, porhanyó, töredező . . . Azonban én mély hálával veszem Nagyságod kegyességét. Vajha kicsiny voltom annyira terjeszkedhetne, hogy Nagyságodnak valami legkisebb dologban is kedvét tehetném. Ez volna, a mit keskenyre szorított orbitámon kívül munkásságom céljává édes örömet tennék s óhajtanék!“

Ekkor ajánlotta meg a grófnak Georgicáját.

„Irja Nagyságod, hogy Rajnis már fordítja azt. De az anyém kész. Igaz, hogy ő preszentált nagy nevíró, s tőlem immodestia, magamot elébe tennem. De nagyságos gróf! minden munkának a becsülete oly fix csillag, mely saját kissébb vagy nagyobb fényével világoskodik; az író pedig oly holdacska, melynek a maga sythemájának napjától, s így például nekem Nagyságodtól kell venni a fényt és meleget. Rajnis ur és más nagy literatorok irjanak Georgicát az országnak, én a magamét a Nagyságod urvarlására készítettem. De kiadását parancsolata szerint most egyideig elhalasztom. (A gróf azért kérte az országgyűlés végéig elhalasztását, nehogy dedicatioja dicsekvésnek tűnjék fel, mitől idegen). Kiadom egyéb fordításaimat és eredeti munkáimat, hogy szekrényemben tovább ne hanyodjanak s gondviselésektől is szabadulván, ezzel is szabadabbá tegyem életemet. Ha ezt végrehajthatom, Muzsámot a közpiacról, a nép szemé elől magamhoz beszólítom, és édes, esméretlen magánosságomban dolgozom véle halálom napjáig azon a Heroica Epopeián, melyet Árpádról vagy a magyarok kijöveteléről kívánók a maradék számára Homerus és Tasso nyomdokin készíteni. De a lugubris tonusu Debreczen ugyan — a mint Townson nevezi — nem igen ébreszti a poétai lelket; de van egy édes benne, a mely az enyimet még is emeli: az, a mi az én imádott Rousseau előtt oly becsessé tette a Citoyen de Genève titulust. Me mea tellus Lare secreto Tutoque tegit. Egyedül annak hijjával vagyok még, hogy azon nagy és szép lelkeknek, a kiket úgy tiszteltek, úgy szerettek, Nagyságod legyen az én szívemben előlülőjük . . .“

AZ UTOLSÓ BOBORI LEÁNY.

Irtta:

PETELEI ISTVÁN.

(Folytatás.)

III.

Nem tudod most sem, milyen megvetni való gazok mind az emberek — mondta egy héttel a Csete estély után a bobori-klastrom nagy kertjében Mimi kisasszony Ágnesnek. Egy csomó csufaságból s fertelemből vannak gyurva. Majd érezni fogd, ha köztük élnél, a mitől őrizzen meg a teremő. Csak félre tőlük, gyermek, minél messzebb, még temetkezni se vigyenek közzéjük. Ott a hársak alatt a tetőn, látod, hat Bobori leány aluszik, a kik ebben a csendes házban éltek és nem vágytak az emberek után s mind boldogok voltak.

Ágnes szilánkká tépegetett egy levelet s két szemével felnézett a beszélőre.

— Az. Boldogok?

— Boldogok bizony.

Hallgattak. Nehezen telt az idő mindig „azóta.” Olyan izgatott volt Bobori Mimi, mintha elvesztett volna valamit, vagy mintha üzné. Alvó vágyai — melyekről husz esztendő óta hitte, hogy meghaltak — felébredtek mind. Asszonyi jogok után epedett, mióta megjelent a társaságban, a hol kelletlenül fogadták s bántották . . .

Támadni akart . . . Büszkén mutogatni az embereknek: ime, nálatok nélkül is elégedett vagyok; ragyogni akart Csete előtt. Nemcsak. Érezte, hogy boldog lenne, ha megzavarná a Csete fiának a fejét. Hiszen Ágnes szép és okos s megveti az embereket. Kéjelt azon, hogy fogja visszautasítani, kinozni a büszke Csetéket . . .

Eltitkolta, de kedvetlenül hatott Csokonaira, hogy a midőn 1801. a Magyar Hírmondó szerkesztője Görög állása ürességbe jött s őt azért való folyamodásra épen Görög által meghívott illetékes férfiak, Rozgonyi és Kövy tanárok felhívták, és ő folyamodott is mind Görög urhoz, mind a kiadó Czetterhez, de egyiktől is választ nem kapott; sőt Márton József csak sürgető kérésére, 1802. márcz. 2. kapta azon lehangoló választ, hogy nekik már van szerkesztőjük, Császár József, a ki Csokonainak is barátja, most jött haza külföldről s ott ez állásra jelentkezővén maga, ajánlása örömmel fogadtatott. Az e tárgyban közöttük történt levélváltás fényes bizonyítéka Csokonai nagy készültségének és kevés szerencsésének. Utóbbi egy más alkalomra hagyom fenn, midőn a Széchenyi-könyvtárnál kancellistasággá váló folyamodását s célja el nem érését ismertetem meg. Rendkívül nevezetes e két ügyben és két pályáért Márton Józsefhez, mint jóakaró barátjához 1801. aug. 19. gróf Széchenyi Ferenczhez 1802. szept. 16. irt két levele. Az első egy fél tömött iv, utóbbi 16 sűrű 8-rét lap. E két levélben leírja helyzetét, tudományomját, vágyát a fővárosban oly helyzetbe jutni, melyen nyugodtabb lehetne élete s a mi tudományos szenvedélyének megfelelően, hol ismereteit, munkakedvét és képességét hön szeretett hona s bálványozásig imádott magyar nemzete javára érvényesíthetné. De egyiknek sem lett kívánt sikere, mindkettő szomorúság forrásává lön ránczve.

„Nincs más ismerője — írja Mártonhoz — de a múlt őszszel megújult régi barátságuk, közjó iránti ismert hajlama s szolgálatra készsége fölbátorítja, hogy őt kérje: szerezzon neki Bécsben Min-

És ime!

Szorongást érzett most. Vágyakon kapta magát s úgy találta, hogy Ágnes sem nyugodt. . . „Gyengék vagyunk . . . kikacznak“ — gondolta s eltelt keserőséggel.

— Ugy-e Both Klára a Dénes mátkája, néni? — kérdezte halkán Ágnes, mintha gondolataiban ő idáig ért volna.

— Bolond beszéd . . .

— Nem, igazán? Nem, édes néni? Én ismerem Dénest rég . . . A zárdában sokat hallottam róla Klárától. Mindig beszélünk róla . . . irták, hogy hol tanul, hogy milyen . . .

Hangja suttogó lett s ismételte: „milyen . . .“ Mimi kisasszony élesen megnézte:

— Milyen? Láttad, hogy milyen hitvány, betyár, mint a többi, sőt gazabb. mert ő bánt. Ugy-e gazabb? — kérdezte édes hangon.

Ágnes felállott, megsimogatta a néneje képét s mondta: „gazabb.“ Aztán az illatozó levendulákra és a hamvaslevelű zsályákra nézett, melyek inogtak, a mind a szellő járt közöttük és mosolygott. Mert a mint inogtak, mintha tagadták volna azt, a mit Ágnes állított Csete Dénesről.

Idő múlva mondta: „Te néni, az a Pepe bácsi hasonlít az apámhoz . . .“

— Az apád? — Mimi sohajtott. — Gyenge volt, nem is férfi; még a hangja sem arra való, hogy jó szónok legyen. Megvan első beszéde, a mit a márkálison mondott, leírva nálam. Nagyon szép. Mellettünk, a nők mellett, beszélt. Hát el tudta-e azt mondani, azt hiszed? A gyűlésen a mennyi bolond csak volt ott, mind valami út csinálás felett töprengett; az elsőbb nekik. Mikor apád szólni kezdett, rárivalltak: „A kövesdi útról beszéljen a Bobori, arról van most szó; az rossz, azt munkálja.“ s kaczagtak. Apád érzékeny lelkű ember volt; nehányszor belekezdett a beszédebe, aztán abba hagyta. Én a fejükbe vertem volna valamit, hanem apád

gyenge volt. Nem is akart ezután megye gyűlésre menni.

Váratlanul, mintha nem is a Bobori szűzbeszédére gondolt volna, dobta oda Mimi kisasszony:

— Te Ágnes, milyennek találod te Benkőt?

A leány bátoritanul nézett fel s felelte: „Jónak, néni . . . Tarthatom ugy-e?”

— Igen — s megrántotta a vállát.

Hallgattak. Az ösvényen, mely a hársos felé visz, hol hat Bobori leány aluszik boldogan, egy vén tőpörödött asszony baktatott le; a számár-klastrom öreg cselédje.

— Ma is ide jön Benkő?

— Miért?

— Én is azt kérdem: miért? Érted jön Ágnes bizonyosan — s merőn nézte meg a leánykát.

— Nem, néni, érted.

— Értem? — de nem harag, csak kételkedés volt a hangjában — dehogy . . .

A vén cseléd odáig bicegett, a hol ültek s szó nélkül hajolt le, szedegetve kötényébe a szétépett leveleket. Mintha csak a földnek beszélne, úgy morogta: „Én nem járatnám ide azt az urfit, tudom.“

— Ne kotyogj Sári. Hol voltál?

— Hol? Hát aludtam. Jól esik a vén csondomnak.

Az udvaron a kertben elhagyatott minden. A ház romladozó, a kert utai gypesek, a faágak összenöttek. Nem dolgozott a Bobori udvarban senki, csak a legszükségesebbet. Ivadékról-ivadékra így volt . . . A Bobori kisasszonyok el voltak foglalva az emésztődéssel.

— Nem szeded rendbe magad, Ágnes? — kérdezte a néni. — Vendég jön.

— Mért szedje? — morgott közbe Sári s végig huzta a tenyerét a gyermek kékkarton ruháján. Így szép a bubu, szedje, a kinek kell; s kiért, Jézusom, kiért?

den Munkái kiadására könyvnyomatató. 40 árkus lenne az: versek és prózák, eredetiek és fordítások, a példányok száma lenne 500. Maga munkáiról szólni tiltja a Nem-Szemeteléség, fordításait ajánlják az eredeti írók: La Boucle de Cheveux enlevée, de Pope, Die Grazien von Wieland, Le Temple de Guide, de M. de Montesquieu. L'Aminta, Favola Boscereccia di Torquato Tasso. Der Frühling von Kleist, Il Pastor Fido, di Giamb. Guarini, stb. A nyomtatás árának felét előre, felét a példányok átvételekor ígérte fizetni.“

Ezután tudatja, hogy Márton számára: „rég, kevésbé gyakorlott, nyomtatásban ismeretlen, provinciális és mesterszavakból 2000 egynehányat összeszedett s kész szívvvel közli vele, mihelyt bizonyos akaratját megérti; sőt — ugymond — egyébben is, a mit csekély elméjétől, gyenge erejétől, gyarló tapasztalásától s a prózák olvasásától kitelik, örömet kíván ügyefogyott nemzetének s özvegységre jutott hazájának, átalában pedig a tudományoknak szolgálni. Mert nemzete javán dolgozni annyira óhajt, a mennyire örül annak, hogy magyarnak született; az értelemnek pedig és izlésnek gyarapításán mind örül, mind munkálkodik — ő, egy nádas házba szorult cosmopolita!“

És itt kiömlik szíve s egész egyenességével és teljes bizalmával így folytatja levelét: „Édes barátom! távol vagyok mind a gazdagodás vízkörságától, mind attól, hogy fényes szerencsésést kívánjak játszani a világon, és csak munkáskáimnak ezt az egy kiadását, (a mely mind hajdani viczkánczó planumaim által szerzett aprólékos adósságaimra, mind írásimnak mindennapi elébb-tovább való hanyatta-

tására nézve szükséges) végbevilhessem, nem fogja többé még csak munkámat is látni, ez az irigy és egy részint szörzsálhasogató s a mellett korhel időszakasz, más részről, a Helvetius baglyát realizáló, obscureus és üldözni szerető világ. Ha írok, a mint-hogy én már a nélkül nem tarthatom fenn lételemet, írok a boldogabb maradéknak, írok a XX-dik vagy XXI-ik századnak, írok annak a kornak, a melyben a magyar vagy igazán magyar lesz, vagy igazán semmi sem. Teszek úgy mint Bessenyei György, ama mind rendre, mind érdemre első magyar literátorunk, a kiről a dolog ismerői nem tudják meghatározni: akkor volt-e nagyobb, mikor Bécsben a becsületnek s hazafiságnak közpiacszán küzdökölt, vagy most, midőn Bakonyszegen a mi Horizonunk elsetétedését úgy nézi, mint a földünk golyóbisa alá fordult, de azért teremteni meg nem szünő nap.“

Ezután még kérte az iránti tudósításra, ha Görög úr kapta-e még a télen küldött levelét, melyben többek felkérésére a Hírmondó szerkesztésére ajánkozott, s az elébe adott feltételekre azt felelte, hogy a deák, olasz, francia és német nyelveket érti, a geográfiai és historico-politikai tudományok egyedüli foglalatosságai, hazáját könyvekből és utazásból ismeri, csak azt kérdezte Görög urtól, hogy mind kötelessége, mind fizetése felől precise tudósítsa, hogy bizonyynyal tudja, micsoda teherre, s micsoda commodításra hagyja magát megelégedett sans-souci-jából a bécsi lármás fényre kiléptetni . . .“

Mint fennebb érintem Márton rövid tudósítása az volt, hogy már van szerkesztőjük.

Hosszura terjedt közlésem, a befejezést és észrevételeimet közelebbi alkalomra kell hagynom.

Nem is látszott hallani, hogy szidják, sőt kacagott, mikor Mimi kisasszony ott hagyta őt Ágnessel. Leült a gyepre, megigazította a keszkenyőjét s lógatta a fejét.

Oh, be nagy bolondság az nyárfát ültetni a kertbe. Milyen csunya fa az! Szellő se jár, pillangó se repked s a gyenge levelek mégis vágyakozva simulnak egymásra. Egyik sima héju ág átdől lom bostól a másra s összeakadnak, összeölelkeznek s sugnak búgnak. Miről vajjon? A levélszár keskeny, rózsaszínű, mint egy csókra való ajak, a derék hajlékony, odaimuló . . . Egy vágy az egész fa . . .

Ott inogtak Bobori Ágnes előtt az ágak. Nagyranyit szemmel nézte. Olykor felsóhajtott könnyen, a miben több volt a boldogság, mint a bánat . . . „Ráborulni boldogan, nem ügyelve semmit, suttogni, hogy ne hallja idegen, de senki; és egymás mellett lenni mindig, míg napsugár, és lég van.“

Hiszen megbántotta, gúnynak tette ki. Both Klára elfordult s a Pepe leányok kacagták. De csak egy percz volt . . . Mégis felgyul az a rózsalevély piros folt az arcán, harágon. Boldog — az jut rögtön ismét az eszébe — milyen boldog, a kit átölelhet, a ki átölelheti őt.

Mint gyermek, úgy látta Dénest, aztán nem addig, míg mint férfival nem találkozott De hallott róla untalanul. Tudta, milyen kell hogy legyen: és olyan volt. Éjjel, oh, hányszor érezte gyenge derekán azt az ölelő kart, mely olyan hó, mint a tűz s olyan boldogító, mint az üdvözülés.

Ha itt a nyárfák láttára, vagy a levendula kék szemének, az égő szerelem piros bársony csillagának, a hársak leveleinek tekintete előtt omolhatott volna a karjaiba.

— Vele álmodtam — hallszik a vén cseléd gyenge szava, mintha csak az Ágnes gondolatának adna hangot.

— Vele . . . aztán kiigazítja magát s kérdi: „kivel?“

— A kire te gondolsz, buba.

— Én Sári?

— A szivedig látok, miért tagadod? Hiszen álmodban is róla beszélsz . . .

— Mondtam valamit az Istenért, Sári? Hallotta valaki?

Zizzen a bokor, a mint bogár bujkál az ágak között s az is hallszik; Sári nehezen lélezkedik s az is hallszik . . . Ágnes úgy követi szemeivel azt a kórót, melylyel a vén cseléd köröket rajzol az út porába, mint egy megigézett.

— Már kétszer járt itt s a kisasszony nem engedte be . . . Engedelmet akart kérni tőled s azt mondta, hogy megbántott léged s hogy te haragszol s hogy . . . tudom is én.

Ágnes lopva pillantott fel s kérdezte: „Kitől hallottad te ezeket a meséket?“

— Tőle.

A leány felszökött, mint egy szikra, melyet a szél röpit, s belefogódzott a Sári nyakába.

— Láttad? Te igazán láttad? — lihegte. Beszéltél vele, te . . . te? Ugy-e hazudsz?

— Ne szoríts na, buba. Fáj na. Igazán nem hinné az ember rólad, hogy úgy szoríts. Igazán látam minden nap, de nyugodj hát.

Éles csengettyű szó hallszott. A kapun jött be valaki. A Mimi kisasszony férfias hangja szól s nyomban rá a kert kis ajtajánál Benkő is látható.

(Folytatása következik.)

JELLENET

az „Édes“ című verses regény harmadik énekéből.

(Vége.)

Ebúcsuhang fölért a csábítással,
(Ily bú üdvöt nyer, mikor azt a sirat)
Wanda vergődött, küzködött magával,
Szemközt: egy élet és egy pillanat.
Egész multját, fényével, borujával
Átéltve most, e röpké percz alatt;
Mint forgószélben a hervadt levélkék,
Úgy rajzott fel körülte minden emlék.

Az otthon . . . Édes anyja temetése . . .
Egy utazás a bősztűl tengeren . . .
A hajó vad küzdelme — recsegése —
Törése a veszélyes szirteken . . .
A súlyedés . . . Az utasok mentése . . .
Jó atyja dúltan és reménytelen —
A hogy csókolja — búcsusztó rebeg —
S végsőt kiált: „Gilbert! A gyermeket!“

S ő, mint kicsike, négy éves leány
Atyját vesztve, Gilbert lánya lesz:
Ez neveli föl — év száll év után —
Beczezi, — mindent a kedvére tesz,
És most megcsalja hűtlenül, csunyan!
Milyen viszonzás, mily tett volna ez!
Nem, nem! Ezt nem teheti soha ő . . .
És a leányban föleszmélt a — nő.

„Isten veled Lothár — rebegete halkán —
Nincsen mentségem; gondold: én tevém.
Égj a kínok közt, égj a kárhozatban
S álmodd, hogy merő üdvben élek én.
Ne tudd meg soha: mért és mit sirattam?
Köny, köny! Szívemből kiesett a fény.
Arczod a vészben újra felragyog,
De nekem itt a poklokat hagyod.

Bár búval válunk, ne váljunk haraggal,
Viseld némán a nyilaló sebet;
Az én szívem, szegény, beéri azzal,
Hogy tőr, lemond és soha sem feled . . .
Oh, vége már! Nem bírok fájdalommal —
Isten veled — a jó isten veled . . .“
S lobogva, szerelemtől, könytől égve
Bús hévvel omlott Lothár kebelére.

Mily következetlenség! Persze az:
Szó, szó, a melynek ellentmond a tett!
De hát a szív épen azért igaz,
Mert érez s ennél nem tud egyebet,
Felolvad mint tűz mellett a viasz
S míg elménk tusakodik, ő szeret.
A szerelemnek összes logikája
Nem egyéb, mint a logika — hiánya.

Mondd, hogy gyűlölsz, csak mondd, kedves leány
De engedd meg, hogy hűn kísérjelek;
Haragod tüzeit csak nyilazd reám,
De álmaidnak képe én legyek.
Ölelj át forrón, fájón, igazán,
S rebeget a búcsusztót, hogy: ég veled!
Álljon közöttünk örök tilalom,
Csak tiltott csókok éjjen ajkamon!

Boruljatok összebb ti néma fák,
Összebb egymáshoz ti aluvó virágok!
Evez lassudan nyájas holdvilág
S te tenger, búgasd szeliden hullámod!
Oh, boldog éj s te csillag-miriád,
Hullasd reájok rejtelmes sugárod
S míg szívök védekeznek ellene:
Nyilj meg nekik, szerelem menyje, te!

És most elég! A többit más időkre.
Vagy jobb talán, ha töredék marad?
A költő, egy-egy fényes álmot szöve,
Gyanutlan indul, gondatlan halad,
De mélység tátong hirtelen előtte,
Körötte téli felhők zajlanak
S keserű gúnynyá torzul a mit érez,
Élete, dala hitvány töredék lesz.

Előttem is — oh, mennyi akadály . . .
Hősöm bizonynyal nem szobor, de torzo,
Bár létezett, volt, — most csak ideál
Regélvel a multból visszazsongó;
Kövessém útján, a mig partra száll?
Sehol kísérő avagy biztató szó!
Magamnak dallok hát — bár bús dalok —
A mikor kissé hozzá juthatok.

A mikor kissé hozzá juthatok —
Elvéte, loppal . . . Oh, uram fia,
Sokszor úgy érzem alvó rab vagyok
S kísért valami távol ária . . .
Az égből hangzik? Tán az angyalok?
Egy akkordokká tördelt halk ima?
Utána verném, de csak alva sejtem:
Ébren, nappali zaj közt elfelejtem.

Aztán meg olyan gyorsan, észrevétlen
Reptül az idő, száll az ifjuság:
Minden napommal egy-egy jobb reményem,
Minden gyümölcsessel egy-egy szebb virág!
Pázsit helyett ma-holnap holt fenyéren,
Sivatagon úz végzetem tovább,
Nyomom befűjja bús ősz dérpóra
S tavaszom? többé nem tér meg soha!

Hogy érezzem az örömet, keservet:
Multammal zsongatom be szűk magányom,
Felkeresem a harczoló szerelmet
És elvetem magamtól boldogságom,
Ujjáteremttem azt a régi mennyet
S merengek egy-egy eltűnt hajnal-álmom;
Mindegy: ha kéj, ha láz, ha szenvedés —
Hevit, mert birhatatlan és mesés!

ENDRÓDI SÁNDOR.

KÉT FIU.

Elbeszélés.

Irta:

GABÁNYI.

(Folytatás)

Öreg asszonynak annyira remegett a keze,
hogy alig tudta szemeiről leszedni az
okulárét. Összegyűrte a levelet s a ke-
lebe rejté, aztán sietett haza.

Az egész úton csak a fiát látta maga
előtt, szegényes, kis szobában nélkülöz-
ni, aggódni s ábrándozni arról a ma-
gasrangu kisasszonyról, kit oly kimondhatatlanul
szeret s a ki egykor boldoggá fogja tenni. Lesz
majd fényes hivatala, háza Pesten, hintóban fog
járni, miniszterek fognak vele barátkozni . . . most
csak az a kár, hogy nincs fekete nadrágja.

Pedig annak lenni kell! Ha a föld alól is, de
elő keríti azt a nagy összeget.

De honnan? és mi módon, hogy az öreg meg
ne tudja?

Aggodalom és öröm érzete vegyest váltako-
zott keblében. Szive erősebben vert, mint az a nagy
kalapács, melynek dübörgését már messziről hal-
lotta.

Haza ért. Mikor a nagy ebédlő-szobába lé-
pett, meglepődve látta, hogy a szoba közepén Gá-
bor és Mihály gazda szoroson átölelve tartják egy-
mást s a fiu mosolyog, az öreg pedig sir.

— Hát ez mi?

Erre a kérdésre Mihály gazda kibontakozott
fia karjaiból, az öreg asszony előtt bobiskolt, sze-
meit törölgette, hápogott és köhécselt. Hirtelenében
nem lehetett tudni, hogy kacagás akar-e ez lenni
vagy zokogás? Gazd' uram nem birt szóhoz jutni.
Végre kiderült az arca, hogy szinte megfiatalodott
belé; két nagy könnyesepp gördült alá az ünnepi

átírára s Gondos Mihály megfogta Örzsébet asszony kezét s így szólt hozzá:

— Édes, jó hitestársam — örülj! Nem bánom sirjal te is és hullasd künyeidet, mint az én öreg szemeim, — csak örülj! örülj lelkem, eszem a szentedet, örülj!

— De hát mi az isten csodájának örüljek olyan nagyon? — kérde az anyjuk, gyökeret verve azon a helyen, a hol állt.

Mihály gazda rá mutatott Gáborra.

— Asszonyt hoz a házhoz az urfi! . . . Házasodunk!

Az anyóka keblén megmozdult a levél.

— Képzeld hitestárs — folytatá Mihály gazda sugárzó arczczal, ez a fiu fél év óta szerelmes s ha én ma reggel sarokba nem szorítom ő kelmét, úgy a nagy szerelemtől talán még a hidegágyra került volna. De kiugrattam a nyulat a bokorból. Igen! . . . Ott voltam! Megkértem a leány kezét, ide adták s vasárnap hirdetik ki őket először.

— De hát kit vesz el? — kérde hebegve Örzsébet asszony.

— Hát még nem mondtam? . . . Keszi Juliskát! A derék, a becsületes Keszi komám uram Juliska leányát!

Micsoda szép pár lesz belőlük, anyjukom!

Az anyjuk arca olyan fehér lett, mint a fal, melyhez hozzá támaszkodott. Hosszu szünet mulva tudta csak kinyögni ezt a néhány szót:

— Az igaz, hogy szép pár lesz! . . . Szép pár! . . . Szép pár!

Mihály gazda kérdő szemeket meresztett rá.

— Felvitte isten a dolgunkat nagyon — folytatá az öreg asszony, kissé belenyugodva . . . nagyon felvitte! Egy olyan leányt venni feleségül, ki nek még csak egy köténye sincs! . . . Semmije nincs!

— Majd lesz! — tört ki a szó Mihály gazdából. Majd lesz selyem viganója is. Majd szerez neki ez a két dolgos kar annyit, a mennyire egy becsületes asszonynak szüksége van. Még nekünk is jut belőle öreg napjainkra is annyi, hogy boldogan tekinthetünk majd az unokáinkra. Igaz-e fiam, Gábor?

— Igaz — felelt a fiu, mintegy esküre emelve kezét. Úgy segítjen az isten, édes szülém, hogy jutni fog!

E pillanatban Örzsébet asszony arczáról eltűnt az eddigi komorság, mintha eszébe jutott volna valami. Oda lépett a fiához és szívére szorítá.

— Hallgassa meg a jó isten esküvésedet, édes fiam! — szólt az anyóka ünnepélyes hangon s végül hozzá veté nagy bölcsen:

— Te akarod így. Légy boldog.

— No hát csak végezzétek el együtt — szólalt meg most Mihály gazda, kezét a kilincsekre téve. Nekem még sok a dolgom; megyek a paphoz.

Anyja és fia egyedül maradtak.

Soha jobbkor, gondolá magában Örzsébet asszony s egész közel simult a fiához.

Gábor szíve repesett az örömtől, hogy anyja is beleegyezett a dologba s majdnem térdre borult előtte.

Az asszony titkolódzva vonta őt a sarokba.

— Érzed-e azt igazán, a mit az imént mondtál, Gábor? — kérde tőle halk, de komoly hangon.

— Esküt tettem rá, édes anyám!

— Segíteni fogsz-e minket olyankor, ha szükségben leszünk?

— Nem lesznek kelmetek szükségben, míg én élek! — viszonzá a fiu s hátra simítá fekete fűrtit napsütött arczából.

Örzsébet asszony oda hajolt a Gábor füléhez s alig hallhatóan suttogá:

— Én már is nagy szükségben vagyok, édes fiam! — mondá, reszkető kezét ajkára szorítva.

Gábor megütközve tekintett rá.

— Ne szólj, lelkem fiam, az apádnak egy szót sem arról, a mit most mondok neked. Sok, nagyon sok pénzre van szükségem.

— Pénzre? . . . Mennyire?

— Keríts nekem, lelkem fiam, 150 forintot, de még ma!

Gábor egy perczig gondolkozott, majd kicsilant a szeme, hamiskás mosolylyal.

— Százat már most is adhatok — szólt készséges hangon s kivett a ládájából egy kopott bőrbugyelárist.

Nagy kő esett le Örzsébet asszony szívére, a mint a százas bankót megpillantá.

— Fogja, édes anyám — szólt a derék fiu, átnyujtva anyjának a pénzt. Mult héten fizetett ki az öreg gróf, ez abból való. Délben megyek a kastélyba, előleget kérek s így estig meg lesz az ötven forint is.

— Az ur isten áldja meg minden lépésedet! — sopánkodott az öreg asszony, keblére csusztatva a bankót, mely épen a levél szomszédságába jutott; kezei remegtek, szeme megtelt könnyel, simogatta Gábor fejét, ölegette, csókolta, szünet nélkül motyogva:

— Csak arra kérek, ne szólj semmit senkinek! majd megmondom neked egyszer, hogy mire kellett nekem ez a pénz. De addig csak légy titoktartó! Felejtse el te is . . . magad se tudj róla.

Gábor el is felejtette. Mással, egészen mással volt ő most elfoglalva.

Rá következő nap a nótárius egy öt pecsétes, 150 forinttal terhelt levelet adott fel a postára: „Tekintetes Gondos Endre, magyar királyi pénzügyigazgatási számtiszt urnak.“ — — —

(Folytatása következik.)

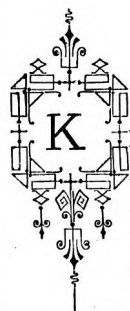
SZINTE FELÁLDOZTÁK!

Angolból.

SAMI LÁSZLÓNÉ.

V.

(Folytatás.)

Klára kérdőleg nézett környezetének arczára. Egy rettenetes gondolat ébredt fel benne. Az Alwyn tekintetének okának kellett lenni. Eszébe jutott az előtte való estén mostohájával tartott hosszas beszélgetése s ma délután, midőn ő oly izgatott volt, komoly és aggályos tekintete. Lehetséges-e, hogy őtet valami veszély fenyegetse vagy valami rettenetes csapás álljon előtte?

Azok a különös érzések: az erős szívdobogás, szédülés, el-elgyengülés, ingerültség, túlérzékenysége s az a könnyen való felizgatódás, mi agyát lázba hozza, vajjon nem a benne rejlő örültség jelei-e ezek?

Ő azt halotta volt, hogy anyja szívbajban halt meg s eddig Klára mindenféle lelki s testi baját, ugyanennek a betegségnek tulajdonította. De most egy új rémület fogta el. Szomszédjához fordult s míg a többiek az irók és kiadók felett élénk beszélgetésben voltak, ő azt kérdezte:

— Orvos ur, mondja meg nekem a szívbajbetegség symptomáit.

Nugente asszony ritkán vonta el figyelmét hosz-

szasabb időre mostoha leányáról. S Klárának úgy tetszett, hogy e kérdésre idegesen megfordult.

De Fairfax ur résen volt.

— Engedje meg a kisasszony — mondá — hogy most megfellekhessem orvosi állomásomról; választomat alkalmasabb időre halasztom.

Klárát nemcsak a megtagadott válasz bosszantotta, hanem az a meggyőződés is mind inkább erőt vett rajta, hogy egy iszonyu sors, egy elkerülhetlen csapás vár reá és ez a gondolat megfagyasztotta ereiben a vért s lelkét megnevezhetetlen borzadálylyal s végtelen fájdalommal tölté el. Vajjon egy korai hirtelen halálnak lesz-e áldozata vagy a halálnál is borzasztóbb sors vár reá?

Kissé szórakozott, de hálás figyelemmel hallgatta szomszédját. Látta, hogy az orvos vizsgálja őtet és ez a tudat annál idegesebbé tevő. Kérdéseire tett válaszai rövidek, ritkák és nem mindig a tárgyra vonatkozóak voltak. Az az élénkség s könnyed, correct gondolatcsere, a mit benne dr. Fairfax eleinte annyira bámult, mint egy varázsütésre, elmúlt, az előbbi órák: halvány, ideges és hallgatag Klárája volt előtte.

A leány alig vette észre magán e változást. Alig tudta megérteni, hogy mily különösnek tetszhetik most dora azok előtt, kik lelkének benső küzdelmét nem értik. Ő csak azt tudta, hogy a társaság beszélgetése oly különös hangon zúg a fülébe, csak azt tudta, hogy doktor Fairfax néhány sikertelen kísérlet után megszünt hozzá beszélni.

Látta a mint mostohája az asztaltól felállott, hogy Norman ur hirtelen való távozásáért bocsánatot kért s nem sokára — mint egy álomban — mostohájával és Eleonorával a salonban találta magát.

Nugente asszony rövid szunyokálásra egy kényelmes karosszékre helyezte el magát; Eleonora az öltözőszobájába távozott; Klára a virágházba ment és onnét majdnem öntudatlan léptekkel a terraszra.

Ő maga sem tudta, hogy hol jár. Az a rettenetes gondolat, a mit fejébe vett, mindig erősebben uralkodott rajta s körölte minden tárgyat más színben tüntetett fel. Ingerlékeny természete, indulat-rohamai, finom idegzete — ezek mind-mind biztos bizonyosságai voltak, hogy szenvedélyében valami titkos baj létezett.

Önkénytelenül ment tovább-tovább, még a beszélgetés hangja figyelmeztető, hogy az obédálhoz közeledik.

Alwyn beszélt

Klára nem volt hallgatózó, de miután az ő nevet emlegették, nem tudott a kísértésnek ellentállani s hallgatott.

— Fairfax — mondá Alwyn — már most látad Klárát, mondd meg, mit gondolsz róla?

— Kiről? Le Grande kisasszonyról? Vagy hogy mit mondana Lina?

— Ostobaság! te jól tudod, hogy kit értek, — Kláráról, Nugente Kláráról beszélj.

— Jó, hát mit akarsz, kívánságodra miféle gondolataimat fedezzem fel előtted? Azt mondjam meg, hogy tartom-e oly vonzónak és szépnek, mint mostoha testvérét vagy az én kedves Linámat?

— Nem azt — volt a rövid válasz — azt magam is meg tudom itélni a te segítségem nélkül is. Az egészségét értem, látsz-e valami bajt, veszélyt.

— Nagyon gyenge és szerfelett ideges; jelenleg csak ennyit mondhatok.

— Megmentheted?

— Mindent megteszek, a mi tőlem telik. De mondd meg, hogy öröklött baj-e ez nála?

— Félek, hogy az. Anyja egyszer egész őszintén megvallotta nekem, hogy —

De itt oly halk volt beszéde, hogy Klára egy szót sem érthetett meg belőle.

I. évfolyam.

— Hát még? — kérde doktor Fairfax nyugodtan.

— Tudtommal nincs egyéb baj — válaszolá Alwyn; de az anyjéért — s azon ígéretem következtében, melyről már régebben beszéltem volt veled, kénytelen vagyok várni, míg a kétségbevonhatatlan bizonyosság nem határoz. Fairfax, ugy-e nem hagysz el? Ugy-e számíthatok reád? Tudod, hogy attól mennyi függ. Mit erről meggyőződést nem szerezek, addig nem tudom, nem merem boldogságomat keresni. Jelenleg alig tudok magamon uralkodni, s kénytelen vagyok inkább bizni a te vizsgálataidban s ítéletedben, mint a magaméban.

— Barátom — mondá az orvos — én szívesen szentelem magam a kis örökösné és symptomái megúgyelésére. De te légy szíves a mostohájával ügyesen elintézni a dolgot. Ma délben, midőn a kis leánnyal beszélgettünk, mostohája nem igen szeretetre méltó szemeket vetett reánk.

— Oh, attól ne félj, gondom lesz reád; csak te igéred meg, hogy ez ügyben barátom maradsz. Ha nem volnék ígéretem által lekötve, nem sokat csinálnék belőle; követném saját kívánságomat s hogy a dolgot teljesen bevégezzük, rögtön atyád és Lina után küldenék.

Klára nem várt tovább, nem akart többet hallani. Bánata teljes volt. Ő, Temple-Nugentnek az irigylet örökösnője, a fiatal gazdag leány, a legszerencsétlenebb s nyomorultabb teremtés volt e világon.

Ő maga sem tudta, hogy hogyan távozott a teraszról vagy hogy ment a saját szobájába, csak midőn oda érkezett, ébredt fel egészen szerencsétlensége teljes nagyságára. Alwyn betegnek, őrltnek vagy tán haldoklónak képzelte őtet! Csak fogadott anyjának tett ígérete tartja vissza, hogy az hagyja őtet szomorú sorsára; régi ígérete tartja vissza, hogy boldogságát bevégezzék, ne siessen rögtön menyasszonyához vissza. Nem, nem azért marad itten, mintha Klára érdekelné; nemcsak a részvét, csak a szánalom köti le oldalához, csak az adott szó kötelezi, hogy saját boldogságát ő miatta feláldozza.

És ő reád, szegény Klárára, mily kegyetlen sors vár: vagy korai sir, vagy élőhalál!

Agya szédült, szemei előtt víziók táncoltak, füleibe idegen hangok sutogtak, még a falak s az arczképek is gúnyos kacagás hallatszott; végre könyörült rajta a természet, ájultan rogyott le s öntudatlan állapota minden iránt érzéketlenné tette.

Igy és itt feküdt, míg a theát felszolgálták; ekkor Alwyn és doktor Fairfax kérdézősködtek utána s mostohája egy cselédet küldött szobájába távollétének okát megkérdezendő.

Mari öntudatlan állapotban találta fiatal urnőjét s rögtön lármát ütött.

Képzelné sem lehet meghatóbbat s kedvesebbet, mint a Nugente asszony aggályos bánatát, mostohaleánya rosszullete felett. Semmi sem versenyezhetett azzal az igyekezettel, melylyel ő a doktor Fairfax rendelkezéseit teljesítette; semmi sem mérkőzhetett azzal a forró hálával, melylyel az orvos szívességét megköszönte.

S az Eleonora könyei, remegése, a kedves Klára hirtelen jött rosszullete s veszélye felett, sokkal természetesebbnek látszottak, minthogy őszinteségüket a felületes vizsgálódó kétségbe vonhatta volna.

Klára végre annyira magához jött, hogy le lehetett vezetetni s ágyába helyezni; az est hátra levő része alatt szobaleányát, Marit, hagyták mellette.

— Nugente asszony — mondá az orvos, midőn a beteg szobájából távoztak, — ez egy igen erős roham volt, az idegek nagyon meg vannak támadva. Rendkívüli gond és gyöngédség s a legnagyobb nyugalom az, mit betegemnek a mostani állapota megkíván. Reg-

gelig nem mondhatok más véleményt, de ismétlem, hogy a legkisebb izgatottságtól is meg kell őt óvni.

E szavak után az orvos a könyvtárba ment, hol Alwyn várakozott reá.

— Compton, ez komoly baj — mondá. A Nugente kisasszony szíve nagyon érzékeny, agya izgatott és lázas, de azért jó gond és kellő ápolás mellett minden jóra változhatik. De ezek nélkül nem sokat adok a szegény leány életére.

S ott hagyá Alwynt, hogy a Nugente asszony szekrényéből valami csendesítő szert készítsen betegé számára.

Ez idő alatt a könnyelmű Marinak tetszett magát „tulidegesnek“ érezni arra, hogy Klára kisasszonnyal egyedül maradjon, mikor az ilyen hóbortos s kérte a Nugente asszony szobaleányát, hogy míg a többiek vacsorálnak, legyen szíves a beteg mellett vele lenni, a mit az készséggel megtett, asszonya hálósobájából egy üveg „kitűnő szíverősítőt“ hozva magával, miből egy-egy pohárkával igen nagy élvezettel magukhoz vettek.

A két szobaleány suttogva beszélt; de Klára, kiről azt hitték, hogy annyira rosszul van, hogy a körülte való dolgokra nem ügyel, a hálósobájának tőszomszédságában tartott párbeszédnek minden egyes szavát megértette.

— Én csak azt mondom — jegyzé meg a Nugente asszony szobaleánya, kár, hogy kisasszonyod nem pusztul el minél előbb s hagyná a vagyonát azoknak, a kik örömeiket lennék benne, hiszen látszik, hogy ha ezt a betegséget kilábolja is, egész életében csak olyan gyenge beteges napsz teremtés lesz, kiben csak hálalni jár a lélek. Nézd meg csak az én kisasszonyomat, az aztán az igazi helyre leány!

— Mit értesz ez alatt Anna? — kérde Mari. Eleonora kisasszonnyal csinál az valami különbséget, ha Klára kisasszony meghal? Én mindig úgy értettem, hogy nem egy vérből valók s az én kisasszonyom vagyona nem szállhat át a tiedre.

— Ez mind igaz; de lásd Mari, ki lehet azt módolni sokféleképen s nem igen képzelhető, hogy egy olyan okos és ügyes asszony, mint a milyen az én urnóm, ne gondolkozott volna a jövőről, midőn az ő és Eleonora kisasszony útjában csak egy ilyen gyenge kis teremtés állott, mint Klára kisasszony. Hiszen hallhattad, hogy anyja szívbeteg volt s hosszasan küzdött élet-halál között, a Nugente ur testvére pedig megzavarodott az esze. Már én bizony nem tudom, hogy volt, de az igaz, hogy asszonyom egy toldalékot iratott férjével a végrendeletéhez, melyben a Klára kisasszony vagyona, az ő férjhezmenetele előtt történendő halála esetében vagy ha huszonegy éves kora előtt találna meghalni, Eleonora kisasszonyra szállana. Tehát ezekből láthatod, hogy asszonyom részéről szerfelett való nagy jószágot árul el, hogy gyámleánya felett mindig oly gondosan őrködött; mert az ég tudja, hogy szegényke soha sem volt orvosi felügyelet nélkül, soha sem engedték meg, hogy lábát a nyirkos földre tegye, a hideg szél megfújja, hogy lovagoljon vagy olyasvalamit csináljon, minek következtében meghalhatna s ez által vagyonát Eleonora kisasszony örökölhette. Bizony nagy csoda lesz, ha most megmarad s az eszét nem veszíti el.

A párbeszédet a Nugente asszony csemetése szakította félbe, de Klára eleget hallott. Tehát el volt ítélve, még pedig gyermekkorától, családi baj, öröklött betegség s főleg kegyetlen környezetének meg gondolt s kiszámított gonoszsága az, minek áldozatul esik.

(Folytatása következik.)

NYÁRI VIHAR.

Írta:

TUTSEK ANNA.

ndalítón hangzik ki az esti csöndbe a zongora és hegedű harmonikus összjátéka. A nyitott ablakon betódul az illatos, üde levegő; a fák sötétén hőlinalgatnak künn . . .

Egy éji lepke makacsul ott repked a lámpa körül, míg végre megperzselt szárnyával hull le a kiterített újságlapokra az asztalon. Néha-néha meglobogtatja a szellő a két gyertya lángját a zongorán . . .

Hatalmasan hangzanak fel a „Schubert dalok“, majd Beethoven szonatainak teljes akkordjai csendülnek meg és végig hullámoznak a kert fái és sötétülő bokrai közt, hogy lassanként elenyészzenek a Szamos vizének távoli zúgásába . . .

— Ááááá . . .

Ez egy ásitás volt.

— Egy egész oktávnyi terjedelemmel hangzott fel az egyik karosszék mélyéből s öszhangzatosan egyesült az utolsó, halkán elhaló akkordokkal.

— Nem volt még elég, Bella?

— Menjen maga aludni, ha álmos, nem szégyenli magát, vén medve! Kérem Ottó, még ezt a chopin-keringőt próbáljuk el.

— Ezer örömmel, akár tiszter is. Én rajongok értök. De talán Bernáth ur . . .

— Oh, kérem, kérem, én nem számítok. Csak tessék, ha a feleségemnek úgy tetszik.

— Ejnye na, de rosz kedvében van ma . . .

Ne búsuljon, öreg, inkább eljászuk végül azt is, hogy: „Foly a Bodrog halkán, csendesen . . . Tudja, azt a régít . . .

És ismét játszani kezdenek és ismét, meg ismét . . . és egészen belemerülnek a játék tiszta gyönyörébe, lélekemelő élvezetébe . . . míg Bernáth ur álla már majdnem leesik a sok ásitástól s szinte könyv nélkül tudja, a hírlapokból, a horvát kérdést, a spanyol zavargásokat, a zsidóüldözéseket stb. stb.

De azért a világot sem vonulna vissza, bár magának is szégyenli bevallani, mily féltékeny szemekkel kíséri neje s az unokaöcsnek — Ottónak — minden mozdulatát.

Elfojtott keserűséggel gondol vissza a kedves estékre, miket csendesen töltöttek el együtt — ketteskén — mielőtt ennek az ostoba unokaöcsnek eszébe jutott volna, itt tölteni a nyári szünidőt, ebben a cseppnyi, unalmas faluban és eljönni ide valamelyik nagynénjéhez hegedűjével, hangjegyeivel s hegyes, szőke bajuszkájával. És a helyett, hogy otthon ülne s készülne az examentre, az egész estét itt tölti, telezcinczogja az ember fülét és . . . ezer ördög . . .

— De hogy nem unod te azt a sok muzsikát, Bella! — zördölődik Bernáth ur, midőn végre úgy tizenegy óra felé vége szakadt a hangversenynek.

— De hogy nem tudsz te élvezetet találni benne, Guszti?

— No bizony, az a sok értelmetlen kintornálás. Még ha valami szép népdal . . .

— Hallgasson, maga csacsi! Magának nincs semmi érveke a classicus zene iránt.

— Bella, szívem, ne játszodjatok többet, tudod, igen kifárasztod magad. Én nem fogom megengedni.

— Hogy lehet maga olyan szekáns, Guszti! Még ezt az egyetlen élvezetet is eltiltaná tőlem?

Ez igazán rettenetes! Én nem tűröm az ilyen zsarnokságot. Maga kiállhatatlan! Maga nem is szeret engem!

— De édes, édes . . .

— Hallgasson, hagyjon békét!

Duzzogva fordul el Bella s minden kérélel daczára többet egy szót sem szól.

Gusztai nagyokat sóhajt, hogy majd lefújja az éjjeli mécesest az asztalról . . . Lent a faluban ugatnak a kutyák s fáradhatatlanul telegtetnek egymásnak. A szobában csend van, csupán az óra kegyése hallszik s a csöndesen alvó kis asszonyka egyenletes, szabályos lélekezete. Csak Gusztai nem tud aludni . . . az a bolond gondolat úgy befészkelte magát agyába s a felköltött gyanu ébrentartja feléjen át . . .

Pontosan, mint a toronyóra, jelenik meg Ottó másnap is, hegedűjével hona alatt. Bernáth ur majd felöklelte hegyesen kipödört hajuszával s oly haragosan nézte végig, hogy Ottó azt sem tudta, melyik lábára álljon ijedtében. A jámbor igazán nem tudta, mire vélni a dolgot s keresni kezdte merre van az ajtó. De Bella annál nyájasabban fogadta s előre kijelentette, hogy ma tizenkét óráig fognak játszani, csak azért is! Még mindig duzzogott férjével . . .

— Ez türheterlen tovább — szól magában Gusztáv, izgatottan kelve föl — ez így nem maradhat. Meg kell bizonyosodnom . . . és aztán . . .

Nagy zajjal megy ki a szobából, becsapja maga után az üveges ajtót, az ajtó-függöny mögé rejtözve vizsgálódva néz be. Arcza ég szégyenében és önmagát szidja ostobának, bolondnak s resteli az egész dolgot, de azért nem mozdul. Félóránál tovább marad künn, de mindössze a dereka fájul meg a kényelmetlen helyzetben. Bent oly nyugodtan játsznak tovább felesége s a szöke jogász urfi, mint azelőtt csak, kétszer hagyták félbe a játékot, egyszer a hegedűt hangolta fel Ottó s aztán meg egy új nótát kerestek ki.

— Talán nem vették észre, hogy kimentem — mormogja magában Gusztáv s megszügyenülten sompolyog be, s igazán oly levert, oly izgatott, oly szánandó állapotban van, hogy ez méltó büntetés számára . . .

* * *

Forró nyári nap volt másnap . . . Augusztus eleje s a mezei munka javában folyt. Gusztávnak mindig korán reggel ki kell menni s késő estig nem jöhet haza, míg mind szekérre nem rakták a gabonát. De ma nem tud sehogy sem elmenni, pedig már hat óra régen elmúlt. Járkál a szobában, mintha keresne valamit, s idegesen lép nejehez, ki éppen a reggelit tölti ki.

— Bellám, édesem, ugye bár ma nem fogtok játszani? . . . szól gyöngéden megfogva neje kezét.

— De igen. Ma éppen Wieniavskynak a nagy „Legendá“-ját próbáljuk el. Alig várom. Oh, de gyönyörű szép az . . .

— De Bella, én ma este későn jövök haza.

— Legalább nem fog ásitozni itthon — nevet Bella. De ereszszen, hogy töltsen ki a kávé.

Cusztáv csüggedten bocsátja el kezét s tragikus arcczal fordul el.

— Valóban nem hittem volna, Bella — mormog. — Tehát neked többet ér az a hitvány zene? . . . Inkább hagyod férjed unatkozni, Bella, semhogy azt elhagyjad? És még gúnyt is üzöl belőlem?

Bella csodálkozva néz rá.

— Nem értem, Gusztai, milyen gyerekes maga! Hogy szerette eddig, ha esténként zongoráz-

tam magának, mindig oda ült mellém, tudja? Hát most egyszerre miért nem szereti? Mi lelte?

Gusztai nem tud rá mit felelni. Önmagában érzi oktalanságát.

— Most nem szeretem! — felel haraggal, bosszankodva saját szavain. És nem is fogsz többet játszani azzal a semmiháziival . . . érted? . . . És ezzel punktum!

Bellát elfutja a harag és keserűség. E nyereséget még egyszer sem tapasztalta férjétől. Daczosan ugrik föl.

— De igen is hogy fogok — kiált fölindultan. És tudja, Ottónak hagyjon békét, ő unokaöcsém nekem. És engem nem fog eltiltani ez egyetlen élvezettől, érte? És ezzel punktum! . . .

— Élvezed hát — kiált Gusztai egészen megfélelkezve magáról — de aztán köztünk vége is mindennek! S nagy léptekkel távozik, hevesen becsapva maga után az ajtót. Bella durczásan hagyja ott kávéját az asztalon, de haragjában is eszébe jut valami s utána szalad az udvarra. Gusztai éppen akkor ugrik fel lovára. „Kiküldjem az ebédet, vagy haza jön délre?“ . . . kiált utána.

— Nem jövök haza — felel mogorván Gusztai — s vissza se fordulva vágat el.

— Mit tegyek, mit tegyek — töpreng magában az úton. — Még védelmébe is vette . . . tehát mégis, mégis. — Jól van, legyen hát — sohajt végre regényhősies lemondással — ha úgy van — legyen úgy. Én nem fogok útjokban állani . . . s valami rettenetes tragikus eszme villan meg agyában.

Künn a mezőn azonban, a dolgos nép láttára, a munka között feledi a töprenkedést és öngyötördést. Mint valódi jó gazda, sötét gondolatai daczára is, gondosan ügyel fel a munkára, mindent észrevesz, mindent meglát, mindenütt ott van, serkenti a lomhakat, dicséri a serényeket s maga is segítkezik, a hol szükséges. És úgy tetszik neki a munka közepett mintha a fenyegető viharfelhők boldogsága egén távolabb s távolabb vonulnának és lassanként szétoszolnának . . .

A hőség mind nagyobb és nagyobb lett. A forró, szélcsendes időben gőzölt a föld s délután felé a messzi lúthatáron fekete viharfelhők mutatkoztak. „Égiháborunk lesz, tekintetes ur!“ — szól a gazda-bíró Gusztaihoz.

— Az ám, Péter gazda, sietni kell — felel Gusztai. — „Menjen kelmed tiz emberrel a tulsó mezőre, ott kevesen vannak és siettesse a munkát, míg én átmegek.“

A nap szűrőn, égetőn vetette sugarait a sűrű-forgó munkásokra, kik csak úgy izzadtak a dologtól. A learatott búzaföldön hajlongtak a kéveköti asszonyok s kiáltoztak egymásnak nyomukban a sikongató gyerekek, kik a lehullott kalászt szedeggették fel. Az úton szakadatlan sorban vonultak a kékkel magasan megrakott szekerek, majd szemközt velök zörögtek az üres kocsik, s vágattak a lovak, hogy csak úgy lobogott a sörényök. A por vastagon szállott fel s mozdulatlanul maradt a levegőben és nem lebbent el, hanem mint sűrű fátyol látszott mindent elborítani.

A madarak nyugtalanul repkedtek s távolból tompa moraj hallatszott. A nap elborult és sugarai a felhők széleit haragos vörösre festették. Már az utolsó szekerek rakódtak meg; a munkások siettek, hogyha lehet, még vihar előtt érjenek haza. Minden újabb dörgésre meghorkantak az ökrök elé fogott lovak, rázták sörényöket s ijedten ágaskodtak fel. A férfiak biztatón ha-hóztak, az asszonyok gereblyével vállukon és öveikben lógó sarlókkal énekelve indultak haza felé . . . Gusztáv megvárta, míg az utolsó szekér is elindult. Aztán eloldatta lovát a fá-

tól s gondolkodva indult meg. A zaj és mozgás után beáltott csönd visszatértette a reggeli töprengést. Lassan haladt, mit se törődve a közeledő viharral s szive mind nehezebb lett. Úgy tetszett neki, mintha a fenyegető felhők feje fölött ismét összebb vonulnának . . . Megnézte óráját. Hét óra elmúlt. Ilyenkor már rég játszani szoktak. Képzeteletében látta őket ott a kis szalonban . . . Hevesen sarkantyuzta meg lovát.

— Nem, nem tehetem — mormogta — nincs hozzá erőm. Nem tudok nélküle élni . . . Inkább vesszünk el mind a hárman! . . . A sötét gondolatok egymást fűzték lelkében. Még arra is gondolt egyszer, hogy piszolya künn függ az ebédlőben a falon . . .

Hirtelen heves szélroham sepepte végig az utat, sűrűn felverve a port s erős dörgés rázkodtatta meg a levegőt. Hallgatözva állította meg egyszerre lovát Gusztai — semmi kétség — nevet hallotta kiáltani. Felállt a nyeregben s vizsgálódva tekint körül. A fehér, poros országúton egy világos ruhás alak szalad, magosan lobogtatva kezében zsebkendőjét. Gusztáv egy perc alatt mellette terem.

— Hogyan, Bella . . . te vagy az? Mi történt? . . .

— Semmi édes, csak a felsődet hoztam ki. Láttam, hogy vihar lesz s rajtad csak ez a vékony kabát van.

— De Bella . . .

— Na, na, tudtam, hogy morogni fogsz. De nem küldhettem el senkitől, mert a cselédek mind el vannak foglalva.

— De . . .

— De hát ne bámulj úgy na, mintha most látnál először! . . . Vedd fel szaporán a felsődet. — Juj . . . kiáltott egyszerre s ijedten rejtette el arcát, mert egy nagyot villámlott.

— Gyorsan, gyorsan — szól Gusztai, magához térve s hirtelen felemelte nejét magához a nyeregbe. — Ellözzük meg a vihart!

Bella, mint egy gondos kis mama, bonyálta bele a felsőbe Gusztit s aztán nyugodtan hajtá fejét vállára. Sokszor lovagoltak már ők így együtt . . . A ló is, mintha érezte volna a fenyegető vihart, szélsébséggel vágatott, meg se érezve a kettős terhet. A lassan haladó búzás szekereket elhagyták. — Siessenek — kiáltott oda Gusztáv s újra megsarkantyuzta lovát. Többet egy szót sem szólt egész út alatt s Bella a sebes rohanástól szédülten hunyta be szemét. A villámok egymást keresztezték s fényesen világították meg egy-egy pillanatra a koromfekete felhőket. A levegő reszketett a dörgéstől s tompa morajjal viszhangzottak a távoli hegyek. Hirtelen egy nagy villámlás és dörgés után leszákad a zápor s kövér, sűrű cseppekben zuhogott alá. Gusztáv ismét és ismét megsarkantyuzta lovát s félkarjával szorosan tartotta nejét . . . Nehány pillanat múlva egészen átázva érkeztek haza. Az elősiető cselédek átvették a lovat — „meg kell jártatni“ — kiáltott nekik Gusztáv, aztán ölébe kapta nejét s úgy vitte fel a lépcsőn be a szobába. — Bella mosolyogva hagyja maga körül szorgoskodni Gusztit, — de egyszerre csak kibontakozik a shwalok és plaidok tömegéből, mikkel gondosan betakargatta, felugrik a divánról s karjait Gusztai nyaka köré fonva, mélyen szemébe tekint.

— Gusztai, édes — nem haragszol reám . . .

— Miért, Bella?

— Hogy a reggel . . . tudod? Átláttam, hibás vagyok — Többet nem untatlak a zenével. Megbocsátasz? . . .

— Hiszen én akartam tőled bocsánatot kérni, Bella! De nem mertem. Hosszú mentségre készültem . . . Én nagyot vétettem ellened . . . Tudod-e, hogy én Ottóra . . .

— Mindent tudok — nevet Bella — Ottó nem is fogja többet eljönni, arról meg vagyok győződve. Ma egész nap, hogy olyan egyedül voltam — elgondolom mindent és tudod azt gondoltam, hogy tulajdonképpen nem illik . . . hogy én vagyok a hibás és téged gyötörtelek. És mikor Ottó délután eljött, feltettem a kalapomat s azt mondtam neki, hogy nem vagyok itthon . . . Jaj, ha láttad volna a szegényt, milyen gyámoltalan pófát csinált hozzá . . . És aztán azt is mondtam, hogy holnap délután bizonyosan fájni fog a fejem — nem játszhatunk majd . . . Hahaha . . .

— Édes, édes — azt nem kellett volna . . . Én okatlan voltam . . . Szegény Ottó — holnap elhívjuk ismét!

— Mint a gyermekek nevetnek, mind a ketten. Guszláv megkönnyebbülten sóhajtott fel s mosolyogva gondolt gyötrelmeire. Hogy is tudott oly gyerekes lenni . . . De most már minden jól van ismét . . . Egéről elvonult a vihar, a felhők szétszórtak végképen . . .

Künt is elvonult a könnyű, nyári vihar, csak néha-néha mozdultak egyet-egyét a távozó fellegek.

Bella kinyitja az ablakot s nyugodt boldogsággal állanak ott mindketten az esti esőben . . .

Az eső egyenletes zuhogását egyes ritka cseppek hullása váltotta fel, mik az ereszről s a zöld galyokról hullottak alá. A tele hold fényesen bukkant ki a felhők mögül s a mint sugarai ráestek a faleveleire, az eső-csöppek rajtok úgy ragyogtak, mint a gyémánt s a nedves lombok úgy néztek ki, mint valami finom, áttört ezüstműves munka. — Távolról hallatszott a hazaérkező szekerek nyikorogása, az ostopatogtatás s a béreses vontatott kiabálása . . .

A „Kemény Zsigmond Társaság”

Lapunk múlt számában hoztuk a hírt, hogy a Kemény Zsigmond Társaság egyelőre megszaktá működését. Megjegyzés nélkül közöltük a hírt, de észrevételeinket fentartottuk magunknak. Avagy lehetne-e észrevétel nélkül a mi szűkös irodalmi életünk mellett, egyik, bár szerény, de jóra való tényező szünetelése felett egyszerűen napi rendre térni?

Első eset, hogy társaság, mely szellemi tüzhelyet alkotott, mely lelkes tagokból állott, mely bár csekély anyagi erővel, de a fejlődés és emelkedés egészséges csiráival megáldva kezdte meg működését, egy sajnálatos viszály, egy előttünk a távolban érthetetlen viszonyok és bonyodalmak következtében szünetelésre határozza el magát.

A munkaszünetet indítványozó főispán a marosvásárhelyi társadalmi viszonyok alapos ismerete, higgadt megfontolás és a társaság jövő sikere iránti meleg aggodás következtében tevő indítványát. Hogy mi volt az indítvány indokolása, az a dolgon semmit sem változtat. Tény az, hogy a társaság egy ember miatt szakítja félbe munkálkodását. De hát egy alapszabálylyal bíró társulatot egy ember ellen nyilvánuló fölháborodás — legyen az indokolt vagy indokolatlan, minek vitatásától lapunk tartózkodik — képes lenne-e megbénítani? Kimondjuk határozottan, hogy akkor a marosvásárhelyi társadalom nem alkalmas talaj e társulat fejlődésére. Kimondjuk határozottan, hogy a társulat marosvásárhelyi köre tagokat szaporított, szervezkedett, intézkedett, a nélkül, hogy a dolog természeténél fogva meg nem jelenhető tagjai véleményének nyilvánítását akár közönlönye, akár magán úton lehetővé tette volna. A Kemény Zsigmond Társaság e szerint egy ember

creaturája. Ez nincs így jól. Elismerjük dr. Tolnai Lajos irodalmi érdemeit, büszke lehet rá, mint tagjára, a Kemény Zsigmond Társaság. Kitüntette minden szépirodalmi társaság az által, hogy tagjává választá. De ha a czélt vesszük fontolóra: az irodalmi központtól távol eső és magának azt kereső erdélyrészi irodalmi erők szövetkezése, Erdély irodalmi multjának ismertetése, irodalmi ereklyéinek egybegyűjtése, szellemi életének fölfrissítése, egészséges irányítása: akkor — legyen egy Tolnai Lajos, bármily kimagasló egyéniség — egy társaságnak, mely ily czélből létesült, intézői nem érezhetnek jogosultságot annak megszüntetésére.

Marosvásárhelyt e század elején alkotott irodalmi nyelv művelő társaság is megszűnt az akkori mostoha viszonyok és ellenséges hatalom befolyása következtében, de a mostoha viszonyok a társadalmi léttel egybefüggő okok folytán ma is léteznek. Ily társaságnak — mert Erdély több ily nagyobb szabású működésre törekvő társulatot nem bír létesíteni — Kolozsvárt a helye. Az eddigi fejlemények tiszteletben tartása, az elért eredmény felhasználása mellett, a kolozsvári társadalmi viszonyok több kilátást nyújtanának egy irodalmi társaság egészséges és fölvirágzásra képes szervezésére. Szerény véleményünk a következő:

Ha a társaság még létezni akar: szövetkezzék a Muzeum-egylettel. A társaság tőkéje viselje a Kemény Zsigmond Társaság alapítványa nevé: tüzessenek ki évenként irodalmi, szépirodalmi, történelmi kérdésekre jutalmak; szigorú elvek szerint szervekedjék újból Kolozsvárról. Adjunk újabb lendületet Erdély szellemi központján: Kolozsvárt egy újonnan szervezett irodalmi társaságnak és akkor „nem halt meg a leányzó, csak alszik,” különben félünk, hogy a munkaszünet végveszéllyel fenyegeti a társaság fennállását.

BAYARD.

RELIQUIÁK.

Vukovics Sebő levele. 1848-ból.

Az oroviczai bánya igazgatóság elnökének.

E hó 5-én 690 sz. a. költ levelében nyilvánított aggályaiiban a hazafiság ösztönét megismerem ugyan — mind a mellett azonban a veszélyt annyira elmulthatlanak és oly közel levőnek nem hiszem; tudomásom van arról, hogy a Temesvári katonaság nagyjába falai közt van, és a kün cirkázó csapatok nem oly retteggető számuak, hogy a már egy dicső győzelem által fellelkesített bányakerületi őrsereg azok megrohanását fel nem foghatná, feltéve, hogy a lakosság soraiban árulók nem találkoznak, kik legyen az Serb rokonszenyből, vagy a császári zsarnokság iránti okatlan ragaszkodásból egyiránt Hontiprok és azért szünet nélkül fürkészendők, és bármi kis tetten rajtakapva szigorú megbüntetőndők. De hogy az Országra nézve oly nyomatékos bányakerület bátorsága még inkább biztosítassék a verseci haderő parancsnoka két századot küldend önök véderéjének nevelésére.

Azon kérdésére: valjon azon nem várt, de nem lehetetlen esetben, ha az ellenség a kerületbe betörne, a bányatiszteknek az ellenség alatt ott maradniok kellene-e, válaszolom:

Ha seregeink vitézségének, és önök szigorú kötelesegteljesítésének daczára véletlen csapás, vagy nem várt tulnyomó erő veszélybe döntene a kerületet, az igazgatóságnak, s a bánya tisztéknek a berohanó ellenség alatti maradása semmi tekintet által nem igazoltathatnék. Az ellenség alatt meg-

tartani a viselt hivatalok helyét, annyit tesz, mint a Hazától elszakadni és azért kik így cselekednének, általunk ellenségnek fognak tekintelni. Önnek s alárendeltjeinek feladata igen világos: minden erőt kifejteni a lakosság hűségbeni megtartására, és seregeink gyámolítására. Ha daczára mindennek, és azon körülménynek, hogy a verseci Dandárság, egy ma innen induló Zászlóaljal ismét szaporittatik, ügyünknek azon részen süljedni kellene, — azon esetben önnek s alárendeltjeinek kitűzött kötelessége seregeinkkel onnan visszavonulni, és hivatalaikhoz tartozó irományokat, pénztárokat, és minden lehető eszközt az ellenség elől megmenteni. Bizom az istenben, hogy az utasítás szükségének esete soha elő állani nem fog. Kelt Nagy-Becskereken December 9-én 1848.

Királyi biztos
Vukovics Sebő m. p.

FŐVÁROSI APRÓSÁGOK.

Szeretném a fővárosi életről adni egy, azt bár nagy vonásokban hiven láttató képet. A munkásság az első, a mi a gondolkodó és látó előtt feltűnik. Lehetlen vidéken fogalommal birni 300,000—400,000 egy pontra szorított embernek a napi kenyérért, a megélhetésért való óriási küzdelméről. Még nem is hasad a hajnal, már száz meg száz felé kopog a járda. Mennek dologra a munkások ezrei. Miért ily korán? Mert messze vidékeken, a város szélein, végein laknak, hol olcsóbb a szállás, félóra is kell, míg a munka helyére érnek.

A hajók, vasutak sipolása a másik idő- és munkajelző, s csak ezután indulnak meg a kocsik hozni, vinni, szállítani Dunára, vasúthoz a kereskedés ezernyi ezer árutárgyait.

Majd következnek a gyártelepek, iparműhelyek, kávéházak, trafikák, korcsmahelyek stb. megnyitása, a dolgozó nép zsongása-bongása, utójára a kereskedések, iskolák ifjúságának csoportosulása stb.

Meglepő, hogy minden utca teljestele van járó-kelőkkel: üzletébe munkaadójához, foglalkozása helyére, hivatalába s isten tudja hová jó és megy a tömérdek nép, mint felbódult hangyaboly, vagy őszi költözésre készülő madár-sereg.

A vagyonos világ még nyugalomát élvezi, az ő reggele a 8—9 óra, sokaké a 10—11, elegansul öltözve, méltóságos nyugalommal megy oda, a hová dolga hívja; mert megjegyzem, hogy a vagyonosoknak is szintugy meg van ügyök-bajok, igazítani valójuk, üzletök, mint a többieknek, csak hogy azt csöndesebben, kényelemmel s száz annyi haszonnal végezik, tehát kevés fáradság nagy haszonnal, csekély munka óriási jutalomhoz juttatja.

Jellemző, hogy itt csaknem minden ember mindig siet, gyorsan igazít, keveset beszél s érdek és pozitív haszon nélkül perczeit nem vesztegeti.

Ennek oka a viszonyokban van. A fővárosban reggeltől estig mindig fizetni, pénzt kell kiadni az embernek a víztől kezdve az ide-oda jutás hidvámjáig vagy kocspénzéig, a mi 4 és 10 krajczárnál nem olcsóbb, mindenért zsebhez kell nyulni. Egyenesen következik, hogy a beveendőnek is ehez mértnek kell lenni. Tíz felől is kell kisebb-nagyobb bevételt biztosítani a hónap 1-jére, hogy aztán 30—31 napra kiadási tehetség legyen.

A távolság iszonyu baj. Ezt vagy pénzzel vagy testi erő rongálásával rövidíthetni meg.

Az elfoglaltság is a fővárosi lét nagy fatalitása. Minden embernek öt—hat—tíz-féle keresete van. Megy mindenik után. Tehát ritkán van otthon. Ha levéllel, látogatási jeggyel, küldöttel találkozót nem eszközöl, jaj fejének. Néha egy dologért.

3—4-szer siker nélkül teszi meg félmérföldnyi útját s adja ki pénzét vagy teszi fáradságát. A személyes dologigazítás a legnehezebb.

Nem köszönhető meg eléggé, ha vannak még oly jámborok, hogy vidéken vagy távol élő barátainak commissiókat igazítanak. Ezt itt tenni nem divat. Igazítsa ki-kí a maga ügyét, ez a nagyvárosi jelszó. Ott a levélírás, a közvetlen érintkezés.

En elvül tüstem ki minden kérésre eljárni, minden levélre választ írni. De én tudom, mi időbe és pénzbe kerül. Hát az erkölcsi oldala? Mert itt nem hisznek önzetlen szolgálatot. Itt sensalkodást hajlandók sejtetni a megszorult ember ügye igazításánál is. Résztét, szánalom, baráti segély, compassio itt ismeretlenek. Adsa s ne! Ez itt a barátság is.

Üzlet minden.

Most három dolog foglalja le a főváros figyelmét. A kerepesi személyi magyar állami új indóház. Nagyszerű lesz ez, méltó Magyarországhoz. Mióta a budapest-czeglédi állami kis pályavonal fényes indóháza felépült, Magyarország lelkiismerete nem tudott nyugodni a tüntető pompa kifejtés miatt. A lozsonci indóház konyhának sem vált volna be ama másik mellé. Most lesz. A kerepesi magyar kir. állami személyindóház egyike lesz Európa legszébb indóházainak. Az épület rég fedél alatt van. Rendezés, felszerelés, díszítés, kerületének parkirozása csak időkérdés. Az egész télen folyt a feltöltési földmunka. Lázás tevékenység van körülte most is. Nehány hónap alatt be fogják végezni. Ez a mostani kormány egyik gyönyörű monumentuma lesz.

A másik nevezetesség a sugárúti nagy magyar operaház közeledő külső, belső befejezése. A megnyitás ősszel lesz. Ez a király dicsőségét, bőkezűségét s hozzánk való rokonszenvét fogja hirdetni. Sajátjából emelteti sok millió forinttal hiv magyar nemzetének. Ez valóban királyi épület lesz, igazi csarnoka a magyar dalművészetnek. Bécs a császárnak sokkal többet köszönhet. Oly utcák, palotasorok, templom, színház s más monumentális épületek emelkedtek alatta, hogy bámulatra méltó. De Bécs születéshelye s őseinek hat század óta császári lakhelye. Nem irigyeljük. Eljő a sor majd ránk is. Mátyás király palotája romjaiból majd új királyi lakhely fog kiemelkedni. Birjuk szavát. S e szó szent. Szeged tanúság rá. Most örvendünk az operaháznak.

Harmadik az 1885-ki országos kiállítás. Ez nem világkiállítás, az már volt Bécsben. S hiában! ez a mi ikermonarchiánk is az ikergyermekek természetével bír: az erősebb elszopja a tejet a gyengébbtől. Nem a paritas viszketege szól belőlem. Csak tényt constatálok. Legyünk férfiak. Resignatio az egyedüli szer némely baj ellen. Az országos magyar kiállítást tegyük világra szólóvá. Mutassuk meg, hogy hazánk többre képes, mint a mennyire méltatják. Itt ilyen szellem van az intéző körökben. A kormány lelkesen lát utána a dolognak. A vezér ő, de a társadalom is nyomában van. Minden helyes eszmét megragad s világít. Egészen egy az érdek arra nézve, hogy a magyar országos kiállításnak Magyarországhoz méltónak kell lenni. Európa előtt sokban nyertünk közelebről jó véleményt. Tavaly könyv-, az idén ötvösmű-kiállításunk egy nagy és fényes multat támasztott fel irodalmunkban. Meggyőztük a külföldet, hogy nekünk a XV—XVI-ik században virágzó nemzeti irodalmunk volt, hogy királyaink, fejedelmek, aristocratiánk és főpapságunk bármely nemzetéhez hasonló miveltséggel és udvartartással bírt ez előtt sok idővel. Hogy ne lenne hát magas önérzete? Hogy ne becsülné hagyományait? Hogy ne követelné magának az őt,

mint önálló nemzetet, megillető helyet Európa nagy nemzetei között? Érti, tudja s követeli. Ennek jogosultságát van hivatva az országos kiállítás igazolni.

Legyen ez intő jel Kolozsvárra és az erdélyrészi magyar városokra nézve, hogy a verseny e nemes terén méltóképen jelenjenek meg polgárai. Mutassuk fel a magyar értelem, magán és közgazdaság, kézügyesség, művészeti képesség oly bizonyítékait, hogy a kik látni fogják kiállításunkat, jó véleményt alkossanak felőlünk.

Nemsokára megkezdik az új magyar parlamenti palota alapvetését. Ez is nagy jövő előkészítő lépése. Mikor az európai mérnökök minden nagy nemzet kormányától ide küldve, Dunánk szabályozását tanulmányozták, azon nézetet fejezték ki, hogy Budapestnek új Pest felé, a Margit-hid és Margit-sziget közelében van világ városi missioja. Ott lehetne a városnak úgy terjeszkedni, a mint az ideál és építészeti technika tökélye kívánta. Szabad, tiszta légáramlat, kedvező tágas építkezési talaj, a Dunából csatornával lehetne az öntözést és a város tisztántartását eszközölni, mely csatorna a városliget felé kanyarodva, beölelné egész Pestet. Ekkor remélhető Budapest egészségi viszonyainak teljes javulása. Ez volt a kimondott eszme.

Itteni befolyásos körök előtt nem volt az új. Másoknak is hazai tekintélyeink közül meg volt elméjében. Most testet öltött az eszme. A mostani miniszterelnök az érdem, hogy e gyökeres új építkezési politikát a parlamenti palotával megkezdni magát elhatározta. A Margit-hidon alóli nagy üres tér középpontján fog az emeltetni, kétfelől diszes magán patoták, szemben kelet felől az igazságügyi palota s Trefort miniszter részéről szintén két nagy középület. Az egész város kíváncsian várja a munka kezdetét. A közelében levő utcák telkei 30 frttal emelkedtek értékben. Érdekelni fogja az erdélyrészi unitariusokat, hogy a város által nagylelkűen a budapesti unitarius egyháznak 50 ezer frttal e helyen ajándékozott telek értéke ma 80 ezer forintot megér. Épen a mily örvendetes ez, oly súlyos a következménye; mert ki van mondva, hogy azon városrészen csak stílyzerű épületeket lehet építeni, a mik a parlamenti palota környezetének beillenek. Van most nagy sürgős-forgás a kis számu unitariusok részéről. Minden presbyter kezében gyűjtő kis könyv. Járnak-kelnek mint bankó lelke, kérnek, gyűjtnek mindenkitől. Mert öt év alatt a templomnak föl kell épülni. Betölt rajtok is, hogy az embarras des richesse is baj lehet. Na de remélik, hogy erdélyi rokonaik is hathatósan gyámlolni fogják templomépítési ügyöket. És aztán hiszik, hogy angol-amerikai hitrokonaik is beváltják ígéretüket, hogy a mit ők maguk közt gyűjtnek, ki fogják majd ők pótolni.

ANONYMUS.

PESTI POSTA.

II.

Budapest, ápril 8.

zudar idő. Tegnap este óta szakad az eső, mindenféle locs-pocs, nyirkos köd és hidegség. Hidegség kívül, belől; pedig úgy szeretnék már kissé fölmelegedni! De hát nincs tűzhelyem, a mi volt azt szétrugta a véletlen, ez a galibacsinaló, vén anyós, ki mindig beleártja magát még legbensőbb családi dolgainkba is. Hogy mikorára épül fel új honom, azt csak az isten tud-

ja és talán a lipotvárosi templom építő bizottsága. Mire az a templom teljesen elkészül, akkorára talán én is megszokom az életet ebben a nagy városban, ebben a dühöngő, zajongó, zakatoló taposómalomban, hol olyan sok a hajcsár, de még több az igavonó barom.

Egy ilyen iczi-piczi igavonó barmocskát láttam ma reggel, s amugy is savanyu kedélyemet még fanyarúbbá tette. Végig mentem a vácsi utcán, mely már nem is uteza, de olyan, mint egy nagy társalgó terem, találkozó helye a magas elegancia és a proletar urhatnáság egyéneinek, mindkét nemből. Az asphalt sima volt, mint a jégpálya az esőtől. Néhány lépésre előttem egy kis sánta fiucska bicegett mankóján, nyakába egy kis ládikával, mely tele volt rakva apró-cseprő portékával: tinta, szappan, hajkenő olaj, fésű, pipa, szivar-szopó, szemüveg, nadrágtartó, fogkefe, gombostű, stb. egész kereskedés, egész bolt egy sánta gyermek nyakában. Épen át akart menni az uteza túlsó felére, midőn egy kapuból valami ezimeres uri fogat rontott ki, — a gyerek félre akart ugrani, de elcsuszott s mint egy pók elnyult a földön. Ime kész volt a bukás. Tinta, olaj, illetszer szétfolyt, a többi dirib-darab, a mi épen maradt, a fölött elrobozott a hintó, a gyermek jajveszékelt és siratta egész vagyonát. Végre egy irgalmas szívi Mihaszna András fölszedte a mankót is a fiut is és bekísérte a kapitánysághoz. Úgy megszántam ezt a kis igavonó barmot, ki képzelem mily szép reményekkel indult útra ma reggel vegyes kereskedésével s bizonyára nem hitte, hogy ily hamar kridát fog mondani.

Hanem azért e kereskedő ház bukása miatt a tőzsde árfolyam épen nem szenvedett. Orditoznak a börzén, mint az őrjöngők, taszigálják, rugdossák, cibálják egymást, verekednek, berekednek, kirekednek, — akár csak örültek háza volna — az is tulajdonképen, csak hogy valamennyijöknek a kik itt tombolnak egy rögeszméjük van: pénz! pénz! pénz!

Hej! Minek is van pénz? . . . vagy ha van, hát miért nincs? . . .

A börzéről jut eszembe, hogy voltam az állatkertben is. A bestiák legnagyobb része még téli vaczkában van. Megesodáltam a magyarországi farkast s nem tudom elképzelni, hogy miként lehet türelme, ketreczének egyik zugából a másikba futkosni, ide-oda, szünet nélkül, hogy szinte beleszédül a ki nézi. Mikor tavaly láttam, már akkor is futkosott; tehát az első percztől hogy ide került, nem szünik meg reménykedni, hogy hátha mégis találna egy kis rést a ketreczen, melyen átmene-külhet? Ez aztán a marha-türellem!

Megrendített a nagy oroszán és a királytigris; micsoda szép pár! . . . A felügyelő — egy nyápicz vézna emberke — produkálni akarta előttem a tekintélyét s mert a tigris kissé nyugtalanul ugrált a ketreczben, előhozott egy vekonyka nád-pálcát s rá kiáltott a tigrisre: „Jakab fektüdj le! . . . Feküdni Jakab! . . . Le fekszel mindjárt Jakab?! . . .” és Jakab rá vicsoritotta a fogát, egy lesujtó és szörnyen megvető tekintettel végig mérte a felügyelőt s lekuporodott a sarokban.

„Halljátok a kis tritont hatalmas kell-jével? . . .”

E pillanatban a hatalmas állat még fősége-sebbnek tünt fel előttem, s a hitvány homunculus még kisebbnek . . . végtelen kicsinynek . . . mint egy balha az oroszán sörénye közt.

De hiszen volnátok csak egyenlő posztóiban! . . . Ott és úgy, a mint az isten megteremtett titeket, abban a végnélküli szabad birodalomban, melyet vasrács nem körít, hol a kigyó a nap sugará-

val költeti ki tojásait, hol izzó vasként éget a talaj s a gyöngye ember kiszárad, elfonnyad, mint a burján, elhull mint a légy, de ő, a hatalmas fejedelem korlátlan úr s mint a homok tengerek orkánja, mértföldekre dörgi parancesszavát, — — — ott, ott szeretnélek látni kis emberkém s halani, hogy mondod: „Jakab feküdj le! . . . Lefekszel mindjárt Jakab?! . . .“

A másfél éves kis giraf még szabadon jár, kél a nagy vadaskertben. Neki még sok szabad. Még nem tesz kárt semmiben, még nem szökik meg. Mihelyt meg nő és rá jön, hogy a kerítésen kívül is van élet — azonnal be fogják zárni a ketrecrebe.

Szabadság az isten műve . . . emberé a láncz!

Pedig milyen szépen tanuljuk az iskolában: „Én szabad vagyok, te szabad vagy, ő szabad, mi szabadok vagyunk . . .“ Igen, igen . . . mi mindnyájan ilyen „szabad Jakabok“ vagyunk!

No de felfogadtam, hogy nem politizálok. Térjünk át a művészetre. Voltam a műcsarnokban, hol jelenleg sok pénzért nagyon keveset mutogatnak.

Legnevezetesebb a Gabriel Max nagy képe, a „Beteljesedett.“ Szép kép, remek színezés, de engem ki nem elégített. A kiszenvodott megváltó a feszületen. Komor és sötét tájkép, mely végnélküli messziségbe nyulik, a kép alsó részén vonul keresztül egy ujjnyi széles lángvörös csík, a leáldozó nap pirkadása; ez roppant élénk és mintegy elmeszi a képet. A kiszenvodott istenfia arcán végtelen jóság, semmi fájdalom, semmi nyoma a kiállott gyötrelmeknek: . . . a boesánat isteni fönsege és bája ömlik el az arczon. Egészen új és valóban mély s költői gondolat a feszület aljáról kiemelkedő kezek, öt ember különféle képen összekulcsolt keze, a mint azokat Krisztust imádvá nyújtja fel öt alak keze, melyek azonban nem látszanak. A néző phantasiájára van bízva ez öt alak oda varázsolása. Kinek kinek hogyan sugja szíve és lelke. Magasztos és költői gondolat. Csak az a napfogyatkozás ne volna oda festve, közvetlen Krisztus feje mellé! Ez oly erőszakolt, annyira conventionális, hogy szinte szeretné az ember letörölni onnan. Pedig a nap sajátos fénye oly erős, hogy szinte világít — de talán éppen ez rontja nyugodt hatását az egésznek. Max nagy spiritista és ilyen felfogással ilyen érzelmek behatása alatt teremtette meg ezt a — kétség kívül — művészi alkotást is, de azzal egyszerűsággal bizarrá tette. Másik két képe: „Ahasverus“ és „Iskariót“ ugyan csak erről a felfogásról tesz tanúságot, s ha a három képről véleményt akarok mondani, úgy „Ahasverusnak“ adom a pálmát, legegyszerűbb, legköltőibb, leginkább férfozik a szívhez.

A nagyobb képek között még a Werner „Római fürdő“-je áll első helyen. Igen különleges színezése van, az egész kép barna-vörös, a víz, a falak, a tetőzet, a meztelen férfi alakok minden vörös, ezigány színű, s a deli rómaiak úgy néznek ki, mint (ha a fürdőszolga ledörgölte volna róluk a felbört. No de hát a festője akadémiai igazgató Berlinben, — legyen neki igaza.

Rendkívül tetszik nekem Benczur Gyula egy arcképe, mely gróf Szapáry Gézárt ábrázolja, dísz magyarban. Ez nem csak portráit, de egyszerűsággal művészi alkotás is.

Bátran említem mellette Vastagh György arcképét is, mely Somssich Pált ábrázolja. Közel függ a Benczur képéhez s kiállja vele az összehasonlítás versenyét.

Könnyű szemet festeni, de tekinteteket nehéz, s e nehézséggel diadalmasan küzdött meg

Roskovics Ignác, kinek „Igyék már kelmed!“ című fejtémnye egyike az egész gyűjtemény legkedvesebb műveinek. Mosolygó, hamis zuzájú magyar menyecske kacsint feléd a vászonról s telt kulacsával kínál; azt sem tudod, hogy melyikből igyál? a kulacs mámorító tartalma lesz-e édesebb, vagy egy részegítő csók a pajzán menyecske rózsás ajakáról? 500 frt az ára (a képnek, nem a csóknak!) — megéri!

Nem csekély meglepetéssel szemléltem a kis Biazini Mariska négy szénrajzát. Egyik ügyesebb, mint a másik, s mind a négy tanulmányfő azt bizonyítja, hogy egy darab szénrel is lehet színeztetni.

Szándékosan hagytam utoljára nagy mestertink Munkácsy Mihálynak egy képét, mely egyszerű szerénységgel csak színvázlatnak van nevezve a katalogusban, de többet ér, mint az egész Tede-sev-féle kipemlizett gyűjtemény, pedig ez egy egész terem. Az isaszegi csatátér áll előtted, szíved feldobog látásán, lelked visszarepül a nagy multba, s mintha egy epost olvasnál ábrándozod, nem tudsz megválni e kis remekműtől, nézed, és szemekkel imádkozol e kis magyar oltárkép előtt! A mester még 1867-ben festette. Rá van írva hogy eladó. Uram isten! hány nagy száju magyarnak áll módjában megvenni, de mikor a mak k disznóra sokkal szebb kép van pingálva! — — — —

Jó ejszakát!

GABÁNYI.

AKADÉMIA.

Az akadémia II. osztályának ápril 7-én délután Tóth Lőrincz elnöklete alatt tartott ülésén Súlyom-Fekete Zsigmond országgyűlési képviselőnek „A hunok és avarok nyomairól Ausztriában“ szóló értekezése volt az első tárgy. Az akadémia vendégének értekezését Vámbéry Armin rendes tag olvasta fel.

Vámbéry Armin Súlyom-Fekete Zsigmond értekezését felhasználta, hogy saját nézetei mellett a magyarok eredetét illetőleg, ha néhány szóban is, lándsát törjen.

A finn-ugor nyelvészeti iránynak a történettudományra való káros hatását erősen kiemelte és hangsúlyozta, hogy különben igen virágzó történettudományunkban mily közöny uralkodik a magyarok eredetének kutatására vonatkozólag.

Súlyom-Fekete Zsigmond értekezése a történetnek e kevésbé megvilágított pontját érinti, mindazáltal Vámbéry az értekezést úgy, a mint van, nem ajánlja az akadémianak kinyomatás végett, miután a benne foglalt szövelemzéseket csak részben fogadhatja el.

Az avarokat az értekező Vámbéryval együtt oly népnek tekinti, mely az akkori El- és Közép-Ázsia nem éppen kiesinylendő kulturájának niveauján állva, birt annyi miveltséggel, hogy Európába költöztek után a Pannoniában lakó szláv népek igen sokat tanulhattak tőlük.

Ezzel szemben az értekező fölemlíti a német és szláv történetíróknak az ellenséges indulattól sugalt téves felfogását, melylyel a régi magyaroktól a miveltséget tökéletesen el akarják tagadni, s oly színben akarják feltüntetni őket, hogy a Pannoniában lakó szláv népektől nyerték volna miveltségüket.

Ez irányban az önálló kutatást nélkülözhetetlennek tartja s ő maga is megkísérelte azt.

Az osztrák regestákban előforduló több helyi és egyéb neveket kutatva, úgy találta, hogy ezek némi felvilágosítást nyújthatnak a hun-avar nép

belső életére és a honfoglaló magyarok némely viszonyára nézve is.

Összesen 108—109 hely-, tárgy- és személynevet talált az értekező az osztrák regestákban. S a talált neveket nem szláv vagy német eredetűeknek tartja, hanem finn-ugor eredetűeknek. A mi-ből kiindulva az avar népet kevert nemzetnek tartja s kétségtelennek, — hogy az avar nép s az avar miveltség számos nyomot hagyott hátra a szomszédos Ausztriában, Stájerországban s a hozzánk közel élő szláv népeknél. S általában az avar kulturát sokkal magasabban állónak tartja, mint a milyennek azt a német és szláv historikusok föl akarnák tüntetni.

Végül azt bizonyítja az értekező, hogy a hazánkban rómaiaknak elkeresztelt sánczok (pl. az Al-Duna vidékén) tulajdonképpen avar „győrök“ s azok a bekerített helyek, a melyeknek nyomait Ausztriából is tizenöt névben bemutatta, nem egyebek, mint avar körök; tiltakozik tehát az ellen, hogy ezen minket, magyarokat, jogosan megillető igen becses régiségek limes dacicusnak degradáltassanak.

A fölolvadó Vámbéry az értekezést-újából ajánlotta kinyomatás végett az akadémianak a kellő javítások megtételével.

A fölolvadás végeztével Hunfalvy Pál kinyilatkozta, hogy neki Súlyom-Fekete Zsigmond értekezése ellen s az ellen, hogy Vámbéry Armin módosításaival kinyomattassék, nincs semmi kifogása s annyival kevésbbé lehet, miután Vámbéry az értekezésnek érdemleges részét nem is olvasta föl, csak a bevezetést és befejezést, tehát azt nem is ismerheti; kötelességének tartja azonban fölszólalni Vámbéry azon bevezető szavai ellenében, melyekkel az értekezést kísérté s melyekben oda nyilatkozik, hogy a finn-ugor elmélet a történettudományban valami kárt okozott volna, vagy akadályul szolgált volna a történetírásban. Hiszen Vámbéry éppen most is egy történeti munkát olvasott és ezenkívül igen sokan írtak s még sokan irnak történeti munkát a finn-ugor elmélet dacára is.

Ezután Torma Károly szólalt föl, kit mint Dacia történetének ismert kutatóját az értekezés egyenesen provokált. Ő az értekezés végső része ellen tiltakozott, a melyben Súlyom-Fekete Zsigmond a limes dacicusra rá akarja fogni, hogy limes avarus. Torma e kérdést igen fontosnak tartja s nem hiszi, hogy azt csak úgy néhány sorral el lehetne ütni s a maga részéről a kérdésnek ily módon való „megoldását“ az akadémianak nem tartja megengedhetőnek.

Ez eszmecsere után az ülés második és utolsó tárgya volt Fraknoi Vilmos rendes tag előadása „A magyarországi pápai követek a mohácsi vész előtt.“

A magyar főpapok által megindított nagyfőntosságu vállalatból, mely a vatikáni levéltár magyarországi érdekű okiratait és levelezéseit van hivatva közrebocsátani, a jövő hónapban két kötet fog megjelenni. Az egyik a mohácsi vész előtt Magyarországon működő pápai követek jelentéseit tartalmazza 1524. aug. havától 1526. szeptemberig.

E követek: Campeggio Lőrincz bibornok-legatus és báró Burgio Antal nuntius, a kiket VII. Kelemen pápa, kevéssel trónalépte után, bizott meg azzal a föladdattal, hogy Magyarország belső bajainak orvoslásában és a törökök támadásai ellen megvédelmezésében közreműködjenek.

Előadó ismerteti ezen két követ magyarországi tevékenységét. Leírja életpályájuk folyamát, előadja s jellemzi egyéniségüket.

Burgio meleg rokonszenvet hozott magával, mely a magyar jellem megértését könnyítette és sugalmazója volt azon ügyességnek és tapintatnak, melyet a magyarok irányában bánásmódja kitüntette és a melyet úgy Campeggio bibornok, mint egy római ügynök, a ki a mohácsi vész előtt néhány héttel jött Magyarországra, csodálattal eltelve magasztalnak.

Rövid idő alatt egészen acimatisálódott Magyarországon. „Mindnyájan úgy szeretjük őt — írják innen Rómába — mintha a magyarországi Sikuliában (a székely földön) és nem az olaszországi Sziciliában született volna. Igazi magyar embernek tartjuk.“ És ő maga is több ízben hangzott, hogy magyarnak tekinti magát.

Fraknoi előadásából különösen kiemelendő még az a rész, mely a szentszék állását a magyarországi politikai pártok irányában jellemzi.

Szemben a pártküzdelmekkel, melyek Mátyás király halála óta Magyarországon úgyszólván szünet nélkül dúltak: a pápák mindenekelőtt oda hatottak, hogy az országban a belső béke és egyetértés helyreállítsék, a nemzet egyesült erővel orvosolja a zavarteljes időkben elhatalmasodott bajokat, és oltalmazza meg hazáját.

VII. Kelemen pápa törekvéseinek is ez volt végeztelje. Mindazáltal a két párt közül rokonszenve a nemzeti párt felé hajolt.

Az egyház feje és az olasz fejedelem egyaránt fölismerete annak szükségességét, hogy Magyarország az erős és független állam föltételeit bírja, mert csak így várhatta, hogy egy részről az ozman hatalom, más részről úgy a francia királyok, mint a német császárok világhatalmi törekvései ellenében védgátat fog képezni. Az európai egyensúly föntartására legbiztosabb és legönzetlenebb szövetségesül Magyarország és Lengyelország ajánlottak. Ezen két államot szoros kapcsolatba hozni; a belső bajok megszüntetése és a külső veszélyek elhárítása nagy szolgálataival, a két állam kormányában a szentszék befolyását állandóan érvényesíteni: ez volt VII. Kelemen politikájának iránya.

KÜLÖNFÉLEK.

Kolozsvárt. 1884. április 12.

— GUSZTÁV UR, A „Fehér házi nyul“ vendége Duru bohozata került színre a mult csütörtökön. Képtelenségek szövete, tufeszített véletlenek játéka, csekély lelemény és gyarló élczek jellemzik e bőhozatot. Nevetségese helyzetet hajhász e bőhozat írója és talál is nem egyet, melyek közül egy frappansnak mondható, midőn Gusztáv ur saját magának mondja el halálát oly siralmas hangon, hogy a közönség nevében elfelejti a képtelenséget. A mese azon fordul meg, hogy Gusztáv ur rozsfát tett a tűzre. Házasságra akar lépni egy oly nővel, ki épen könnyelműsége miatt utasítja vissza előbbi jegyesének Boirose-nak szerelmét. Pulverin ur, ki mint Gusztáv ur minden hóban egy párszor eltűnik, hogy meglátogassa . . . leányát, mert bizony megessett rajta, hogy leánya van, a lakodalom napján szánta rá magát, hogy tudassa jegyesével Pauline-nak az ő titkos apaságát, sőt após voltát is, mert egy sültparaszthoz akarja erőltetni leányát 20,000 franc hozomány mellett, holott leánya épen Boirose utolsó és komoly szenvedélyének tárgya, mi természetesen csak a végén derül ki. Gusztáv ur leendő veje véletlenül Pauline-ék bérlelője. No már képzelhetni a bonyodalmak zürzavarát, a mit ebből egy francia író kitud hozni. Gusztáv ur Boirosera bizza levele átadását, melyben Pauline-nak töredelmes vallomást tesz. Pauline fölháborodva Boirose vakmerőségén, a levelet el sem olvasva tépi szét, hogy de Gre-

naille ur, Pauline atyjai egy bolond autografista csupa tudós passióból összeszedi a levél darabjai és összetakolja, egy darabja hiján, mely épen az inas talpára ragadt. Persze mindezt akkor teszi, mikor a kulisszák megett van, mi csak a végszükségben került író mentő eszközként látjuk fölmerülni az utolsó pillanatban. De mig a dolog ide fejlődik, Pulverin titokban meglátogatja leányát, hogy jelen legyen nászünnepején. Boirose oda kerül és tanárnak adja ki magát, hogy vallomásozzék Pauline-nak, és hogy a zavar annál alaposabb legyen, a jószívű Pauline szintén látogatást tesz atyjával bérlelőjüknél, hogy lakodalma ajándékot hozzon. Gusztáv urnak sikerül apósát egy sötét fullkébe szorítani, elpáholni úgy, hogy megmenekedhetik, a nélkül, hogy apósa fölismerhette volna. Ezért jelenetkezheti be szerző a III. felvonásban azt az ügyes ötletet, hogy elmondhatja Gusztáv ur halálát, kit Grenaille ur rendőri úton kerestet a „Fehér házi nyul“ vendéglősnének adatai alapján. A bonyodalmat megoldja az autograf akaratlanul. Kisüti, hogy ama eltépett levél kézírása hasonlít Boirose-éhoz; ebből kiindulva ez épen Gusztáv ur leánya kezét megkérni jött Boirose-ra rátör, hogy mint lehet oly elvetemült, hogy saját leánya kezét kéri meg. Mert szerző gondoskodott, hogy a jószívű Pauline mentse meg Jankát a sült paraszt karjai közül és vigye Párizsba. Behívják Jankát és Janka Pulverin nyakába borul, őt nevézve atyjának. Minden hazudozás tönkre megy. Pauline megbocsát és nem engedi, hogy Gusztáv ur Ausztráliába menjen telepítvényesnek, mint szándékba vették Boirose-sal. Oly szemmel látható képtelenségeken épül a bőhozat egész épülete, hogy kártyavárhoz hasonlít. Mulatságos részlet van benne elég. S ha valaki mulat, gyöngességét miért boszulja meg másnap, bár a bosszu indokolt, nemcsak az aesthesis törvényei alapján, de mert a darab elnyújtott és egy felvonás rárgyával egy egész estét akart betölteni.

— GERŐ LINA iránt jutalomjátéka alkalmával gyöngéden mutatá ki közönségünk, hogy e kedves, szerény és tehetségeit, komoly törekvéssel művelő művésznő kendvezze. A „Szent iván éji-álom“ Puck-ját adta. Pajkos tündér volt, ki a szegény halandókra bűvöt szálit és ezzel szeretőket választ el, szeretőket békit ki újból. Játsszi, könnyed játéka folyton kellemes érzésbe ringatá a közönséget és a nyári-éji bűvből, kelleméből, abból a tündérvilágból valami átszállott lopózva a néző kedélyébe, mely a költészet hervadhatatlan, örökfényű világa. A közönség virággal halmozá el a kedves színésznőt. Az ibolya-koszoru párjával hullott. Viráglegyezőt adtak kezébe, hogy járhasson majd még az emlékezetben is azon csodás virányon, milyent csak Shakespear tud fejedelmi bőkezűséggel föltárni annak, kinek szive ép és ki még szereti e talányokkal teljes világot.

— KOMÁROMI LAJOS színészi pályája alkonyán is bemutatá magát a mult szerdán a kolozsvári közönségnek, mely valaha e szép, deli alakkal, érczes hanggal és kellemes modorral megáldott színészt ugyancsak hosszasan tartá kegyében. A vén bakkancsos és fia a huszárban adta Mihály bácsit . . . hja egykor Sugár Laczit adta. Játéka most is tetszett. Hangja elveszté erejét; játékán érzik egy kis modorosság, tulvitt patogás, de tudott meghatni is. A közönség szívélyesen fogadta. A kevés számú közönségben többeket láttunk a régi színház látogatókból, kiknek jól esett, mint e sorok írójanka is, visszaemlékezni egy letűnőben lévő színésznek verőfényes napjaira.

— KÖZGYÜLÉS. Az erdélyi muzeum-egylet igazgató választmánya mai ülésének jk. 64. számú határozatával az egylet folyó évi rendes közgyűlésének megtartását f. é. május 8-ára (csütörtök) tűzte ki, miről a t. ez. tagtársak tudás végett az alapszabályok rendelkezése értelmében oly hozzáadással értesítettnek, hogy a gyűlés részletes tárgysorozata annak idején közé fog tétetni. [Az erdélyi muzeum-egylet igazgató-választmánya 1884. április 5-én tartott üléséből. Finály Henrik titkár.

— ELYEGYZÉS. Dr. Dengi János, lapunk munkatársa, eljegyezte Jankovich Antonina kisasszonyt Lugoson.

— MAGYAR TUDÓS HALÁLA RÓMÁBAN. Vaisz Ignác tanár e hó 6-án Rómában elhunyt életének 33-ik évében. A boldogult az utolsó években becses műtörténelmi kutatásai által vonta magára a tudós világ figyelmét és a magyar t. akadémiában két ízben tartott és az akadémia által kiadott értekezései általános elis-

meréssel találkoztak. Több évi olaszországi tartózkodása alatt szorgalommal kutatott az ottani levéltárakban Magyarországra vonatkozó műtörténelmi adatok után és a feltalált becses anyagot önálló nagyobb műben szándékozott kiadni; ez azonban közbejött halála folytán csak részben készüthetett el. Az utolsó időben több jeles értekezése jelent meg az olaszországi szaklapokban, nevezetesen a turini „Giornale Istrico“-ban. Súlyos betegsége utolsó napjaiban a római követségi orvos, dr. Bossányi hazánkfia ápolta és gróf Amadé követségi attaché mindenben segítségére volt.

— TANÁRI ÉRTEKEZLET. Az erdélyrészi ev. ref. tanárok f. hó 17-én és következő napjain értekezletet tartanak, melynek programjából láthatni, hogy a protestáns tanárok komolyan és behatóan foglalkoznak a kor követelte igényekkel. Megnyitó beszédet tart Hegedűs István. Értekezni fognak: Dr. Török István, Váró Ferencz, Bedőházi János, Szilágyi Gyula, Dózsa Dénes.

— A FARKAS-RASKÓ-DIJAT, a nemzeti színház tagjai egyhangulag szavazták meg Mihályfi Károlynak az elmúlt évben tanusított legtöbb szorgalmáért és haladásáért. A jutalomdíj — az 1000 frtból megnövekedett tőke egy évi kamata, — átadása bizonyos ünnepélyességgel történt.

— GEIBEL EMÁNUEL, a jelenkor legkedveltebb német költőinek egyike, vasárnap Lübeckben elhunyt. Ott pillantá meg a napvilágot is 1815. oktob. 18-án. Tanulmányait befejezve, nevelői alkalmazást nyert Katakazi hg., az athéni orosz követ házában, s ebben a helyzetben bő alkalma nyílt az önművelésre. A negyvenes évek elején visszatérve szülővárosába, megkezdte irodalmi tevékenységét. Már első költeményeiben oly kiváló tehetségnek adta jelét, hogy a porosz király 1843-tól kezdve 300 tallér évdíjjal tüntette ki. 1852. ben a müncheni egyetemen az esztetika tanára lett s ezt a tanszéket közelismeréssel töltötte be mindaddig, míg hajlott kora visszatérésre kényszeríté Lübeckbe, mely város pispolgárának választotta meg 1868-ben. Gondtalanul élt ott, derült öregség után zárta le a szemét. Scheffel, a Gaudeamus költőjét kivéve, egy német költő sem tudott annyira a honfitársai szívéhez szólni, mint Geibel. Költeményei több száz kiadást értek. Drámái közül leg többeszer adták a Brunhildet (1957); Sophonisbe-je 1870-ben elnyerte a Schiller jutalomdíjat.

— AZ EDINBURGI EGYETEM f. hó 15—17. napjain ünneplé fennállásának háromszázados évfordulóját és ez alkalomból Európa hírnevesebb egyetemeit, a többi közt a budapestit is felkérte, hogy magukat az ünnepélyen egy-egy küldött által képviseljék. A budapesti egyetem tanácsa e. i. rectorát, a kitűnő és Angliában is ismert szaktudost dr. Szabó Józsefet kérte fel, hogy a budapesti egyetemet az ottani egyetemet képviselje. A rector a képviselést elvállalta és utnak indult, magával vivén azon latin és magyar szövegű fehér charigrin bőrbő kötött díszes kiállítású és művészi kivitelű üdvözlő iratot, melyet az egyetem tanácsának nevében nyújt át az ottani egyetemnek.

Tartalom: Farandole. Hegedűs István. — A társadalom osztályai. Réthi Lajos. — Az utolsó bobori leány. Petelei István. — Jelenet az „Éden“ című verses regény harmadik felelődjéből. Endrődi Sándor. — Két fia. Gabányi. — Szinte feláldozták. Sári Lászlóné. — Nyári vihar. Tutsek Anna. — A „Kemény Zsigmond Társaság.“ Bayard. — Reliquiák. — Fővárosi apróságok. Anonymus. — Pesti posta. Gabányi. — Akadémia. — Különlélek. — Tárca: Török Balázs nótája. Sebesi Jób. — Adalékok Csokonai jelleme ismeretéhez. Jakab Elek.

Nyomatott Stein Jánosnál az ev. ref. kollegium betűivel Kolozsvárt.